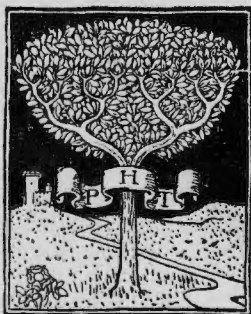

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BERTIL BROOMÉ

1954

ÅRGÅNG 52 · HÄFTE 4

INNEHÅLL

	sid.
Recensioner (se bifogat årsregister)	145—170
Meddelande angående Personhistoriska samfundet	171
Förkortningslista	171
Personregister till sidorna 73—171	172—176

Recensioner.

Olof Hermelin.

Med sin avhandling om kanslirådet *Olof Hermelin* (Lund 1953, 665 s.) har arkivarie S v e n O l s s o n presterat något så sällsynt bland doktorsavhandlingar som en fullständig biografi. De förhoppningar, arbetets undertitel *En karolinsk kulturpersonlighet och statsman väcker hos läsaren om något mera än en ensidigt politiskt inriktad biografi, infrias tillfullo. Först som sist bör framhållas, att denna gedigna avhandling utöver den intressanta skildringen av Hermelins politiska insatser och en värdefull redogörelse för verksamheten inom det karolinska fältkansliet, är ett lärdomshistoriskt prov av stora mått och ett synnerligen värdefullt tillskott till den karolinska tidens personhistoria.*

Förf. har disponerat sitt verk i fyra avsnitt, av vilka det första belyser barndoms- och läroåren och det andra professorstiden i Dorpat 1690—99. I det tredje behandlas Hermelins verksamhet som rikshistoriograf 1699—1702. Genom sin insats som stridsskriftsförfattare blev Hermelin redan i begynnelsestadiet av det stora nordiska kriget den svenska propagandans huvudman. Den uppmärksamhet han härvid ådrog sig och de värdefulla släktskapsförbindelser han genom sitt andra giftermål — med Margareta Åkerhielm — vetat knyta inom kanslikollegium bidrogo i väsentlig grad till att han kallades ut till det svenska fältkansliet. Hermelins verksamhet här behandlas i det fjärde och sista avsnittet, i vilket slutkapitel förf. även får tillfälle att taga ställning till kanslirådets mystiska försvinnande under Poltavaslåget. Det är väl främst denna tragiska sorti, som gjort Olof Hermelins namn känt för en större historiskt intresserad allmänhet.

Genom en avkortning av de tvenne första avsnitten skulle det nu över 600 sidor digra verket kunnat begränsas i omfång och måhända vissa episoder beträffande Hermelins verksamhet som propagandist kunnat få en om möjligt mera allsidig belysning. Dylika anmärkningar må gälla för vad de kan. Det står fast, att 1600-talets personhistoria i hög grad berikats av förf:s studier rörande Hermelins släkt- och miljöförhållanden såväl beträffande hans barndoms- och studietid som det decennium, då han verkade som akademisk lärare vid universitetet i Dorpat. Teckningen av Olof Hermelins fader, Nils Månsson, hammarsmeden och borgmästaren i Filipstad, är en studie av betydande intresse ur både lokalhistorisk och allmänt kulturhistorisk synpunkt. Framställningen av Hermelins akademiska tid lockar läsaren till reflexioner över de personliga relationernas stora betydelse under det karolinska tidevarvet. Det är t. ex. påfallande, vilken nytta studenterna av Värmlands nation i Uppsala senare i livet hade av den hjälpsamhet och det bistånd, som de vid olika tillfällen visade varandra på den timliga lyckans vädjobana. De värdefulla kontak-

ter och förbindelser, som Hermelin knöt i sin egenskap av informator för Magnus Stenbock på 1680-talet och senare genom sina båda även ur detta sammanhang sett lyckosamma giften äro väl ägnade att komplettera bilden. I förf:s skildring längre fram i avhandlingen av verksamheten i fältkansliet och de personliga förhållandena i fält blir denna synpunkt ytterligare belyst.

Förf. konstaterar, att Hermelin är en av de främsta representanterna för den svenska latinitetens guldåder. Under ungdomsåren var diktningen på latin en av hans käraste sysselsättningar. Hermelins förebilder voro främst Horatius och Ovidius. Sin förmåga att behärska den latinska prosan skulle han framförallt visa i sina propagandaskrifter. Som professor upptogs Hermelins tid till stor del av undervisning i det latinska språket men även för sitt modersmål hyste han ett brinnande intresse. Förf. visar huru detta hänger samman med Hermelins av rudbeckianism färgade patriotism och hans därav betingade puristiska strävanden med avseende på det svenska språket.

Sedan han förgäves sökt vinna en lärostol vid akademien i Uppsala blev Hermelin i början av 1688 utnämnd till professor i vältalighet och poesi vid universitetet i Dorpat. Han kom där trots en viss motsättning till generalguvernören J. Hastfer att inom kort intaga en central plats. Genom sin skildring av Hermelins professorsår ger förf. ett väsentligt bidrag till Dorpat-universitetets historia. Hermelin blev tidigt oavsett sin lärostol i vältalighet även akademiens främsta lärarkraft i juridiken. Han aspirerade snart på att också officiellt förena sin ordinarie professur med undervisningen i juridik men motarbetades av generalguvernören och fick till sist 1695 nöja sig med att byta ut sin lärostol i vältalighet mot en annan i det senare ämnet. Hermelins verksamhet i Dorpat stämde helt med den statsnyttoprincip, som hade dikterat hans professorsfullmakt. Han ville bibringa sina studenter en politisk fostran med den praktiska nyttan som måttstock. Fint vett och goda seder voro andra huvudmål för Hermelins undervisning. Staten och samhället stode alltså i centrum för intresset. Hermelin sällade sig till den riktning, som angrep de dåtida universitetens formelbundenhet och lärdomstyngd och fann förebilder i de undervisningsprogram, som lanserats av hovkanslern Johan Bergenhielm och det kungliga rådet Erik Lindschöld. Latinstudiet var kärnan i detta bildningssystem. Genom de lärdomar av stilistisk, retorisk, historisk, etisk och politisk art, som den latinska litteraturen kunde ge, skulle grundvalen läggas för karaktärsdanning och övning till samhällsduglighet.

Hermelin var en enväldets man. I samband med behandlingen av Hermelins undervisning och ledande idéer får förf. även anledning att syssla med hans statsrättsliga uppfattning. Han konstaterar, att Hermelin i den romerska rätten sökte »stöd och komplettering till den svenska rätten» och att han »i naturrätten såg grundvalen för all positiv rätt». Han finner vidare, att »ett teokratiskt drag genomlöper hela Hermelins stats- och samhällsuppfattning, men att han likväl var påverkad av både Pufendorf och Hobbes, ehuru han »utnyttjade dessa idéer uteslutande för praktiska syften». Förf. ger olika exempel på Hermelins praktiska inriktning och goda orientering i sin samtid. Sålunda var den litterära

professorn väl underrättad om hur sjösänkningar och torrlägningsföretag skulle gå till, och han hade en för sin tid avancerad syn på jordbruket och dess behov. Förf. fäller även omdömet, »att Hermelin var en reformmerkantilismens förelöpare».

Genom sin utnämning till rikshistoriograf den 2 mars 1699, för vilket han till stor del hade sina goda förbindelser att tacka, vann Hermelin väl till att börja med ingen löneförbättring, men i stället öppnade sig helt andra möjligheter för honom att vinna avancemang. Hans huvuduppgift som rikshistoriograf var att författa texten till Erik Dahlberghs Sveciaverk. Kanslikollegiet fann sig emellertid oförhindrat att bruka honom även för andra göromål och härigenom kom Hermelin på våren 1700 att börja ett politiskt skriftställerier, som med ens gjorde honom till den svenska propagandans ledande namn under det stora nordiska krigets första decennium. De meriter, han genom sina första pamfletter skaffade sig, och hans stilistiska förmåga och skicklighet som latinist skaffade honom så utnämningen till sekreterare vid det tyska kontoret i det kungliga fältkansliet.

I ett särskilt kapitel och i anslutning till de resultat, som frambragts av Samuel E. Bring, behandlar förf. Hermelins befattning med texten till Sveciaverket och redogör för hur Hermelins libellörfattande vållade ett ohjälpligt avbräck i hans verksamhet som historiograf, hur den från början gynnsamt inställde Dahlbergh blev allt otåligare över att textförfattandet drogs ut på långbänken och till sist antagonistiskt inställd gentemot Hermelin samt för hur den förre sekreteraren i riksarkivet vice presidenten i Åbo hovrätt Sven Agricola Leijonmarck med Dahlberghs stöd försökte avhända Hermelin historiograflönen och vid dennes utnämning till sekreterare i fältkansliet få translator regius Magnus Rönnow till hans efterträdare beträffande Sveciaverket i stället för kanslitjänstemannen Bengt Högvall, som Hermelin rekommenderat som sin medhjälpare för denna uppgift. Hermelins ankomst till högkvarteret avgjorde saken till hans förmån. Högvall infriade emellertid ej Hermelins förväntningar, utan arbetet på Sveciatexten stagnerade, vilket förhållande i hög grad förbittrade Dahlberghs levnadsafton. Förf. påvisar Hermelins smidiga och hänsynslösa beteende i olika avseenden men fritar honom från anklagelserna att med vett och vilja ha saboterat arbetet på texten till Sveciaverket.

I trenne välskrivna kapitel: Stridsskriftskampanjen mot rikets fiender före 1702, Historiograf i fält och Informationstjänsten vid fältkansliet behandlar förf. i huvudsak Hermelins ställning som den svenska statens främste propagandist. Det skulle leda för långt att i detalj belysa denna verksamhet. Hermelins första skrift syftade att rättfärdiggöra Sveriges sak inför den västeuropeiska opinionen samt att skilja den polska republikens sak från konungen-kurfurstens. »Det var den linje i den svenska krigspropagandan mot konung August, som under följande år skulle bli den normerande». De svenska propagandaskrifterna voro dels av officiös karaktär som den nyssnämnda och dels av rent inofficiell natur. I det senare fallet bestodo de nästan alltid av fingerade brev och tal. Hermelin författade pamfletter av båda slagen. Genmälen och manifest från Sveriges fienders sida uppfordrade honom och hans kolleger i pamflett-

författandet, bland vilka redan nu märkes den under 1710-talet i propagandan så verksamme Mauritz Vellingk, till förnyade insatser. I en stor stridsskrift mot tsar Peter varnar Hermelin för framtida rysk maktutveckling i tongångar, som skulle få en bitter verklighetssmak under det följande decenniet. En av Hermelins tidigare skrifter är intressant såtillvida, som den torde få betraktas som ett led i beslutet att detronisera August II. Propagandan fick här jämna vägen för diplomaten. »I fortsättningen blev det den svenska stridsskriftpropagandans huvuduppgift att försvara och ytterligare motivera den intagna positionen.» Intressant är att det fasta grepp som i mycket karakteriserar den svenska propagandan under det stora nordiska krigets första decennium ofta saknas under 1710-talet, då propagandan i flertalet fall snarast utgjorde efterhandsförklaringar.

Av Mauritz Vellingk benämndes Hermelin »vår svenske Cicero». Arkivarie Olsson konstaterar, att benämningen ej var oförtjänt och framhåller, hurusom Hermelin på ett mästerligt sätt förstått att efterlikna »den för all ciceroniansk retorik utmärkande rytmiskt växlande periodiseringen». Hermelin klädde även sin polemik och propaganda i diktens form och dessa alster »utgjorde utan tvivel ett uppmärksammat inslag i tidens politiska publicistik». Möjligen var detta en särskilt verksam metod, då det gällde att påverka polackernas lättantändliga sinnen. Hermelins propagandistiska skriftställer skaffade honom stort anseende hos hans samtida, vilka i hög grad guterade den brio och skärpa, med vilka de hade avfattats. Det är därför i någon mån ägnat att förvåna, då förf. på ett ställe framhåller, att någon inre böjelse för verksamheten såsom politisk pamflettmakare icke i något sammanhang kan påvisas hos Hermelin. Hans ärelystnad och ambition hade fört honom in på en bana, som egentligen legat utanför hans innersta intressen. Hermelins långa rad av lyckade pamfletter synes dock motivera ett annat omdöme. Olika intressanta detaljer i samband med Hermelins propagandistiska verksamhet torde trots förf:s instruktiva och föredömliga framställning ännu återstå att klarlägga. Hermelin var den lysande skribenten. Var ha vi att söka det ursprungliga initiativet till olika propagandaframstötter? Vilka personer ha vid skilda tillfällen gett propagandan dess inriktning? Var det t. ex. kanslikollegii order till historiografen eller Hermelins egen näsa för det utomordentliga meritvärdet, som ledde honom in på det politiska författarskapet? I vad mån dirigerade Hermelin propagandan i fältkansliet och när blev han i så fall på detta område den verkligt ledande, ej blott den verkställande? Vidare frågor skulle dock föra utanför den biografiska ramen för författarens avhandling. Det bör emellertid fastslås, att i kapitlet om informationstjänsten lämnats ett grundläggande bidrag till skildringen av den svenska press- och nyhetstjänsten under början av 1700-talet.

Skildringen av Hermelins verksamhet i det svenska fältkansliet blir på grund av den centrala plats, som han där intog, på samma gång ett stycke rikshistoria. Personer och händelser belysas ur olika synpunkter i en rad fängslande kapitel. Genom sekreteraren Samuel Barck hade Hermelin en värdefull kontakt i kanslikollegiet. Att en stor del av den betydelsefulla hermelin-barckska korrespondensen (utg. av Carl von Rosen 1913—15)

har bevarats, har varit en stor tillgång för förf. främst beträffande det fjärde och sista avsnittet av hans avhandling och särskilt beträffande de frågor, som röra inrikes ärenden.

Hermelins befordran gick raskt. I november 1702 upphöjdes han i adligt stånd och i oktober 1705 utnämndes han till kansliråd och statssekreterare i inrikesexpeditionen. Med säker hand tecknar förf. tjänsteförhållandena i fältkansliet och Hermelins relationer till sina ledande samtida såväl hemma i Sverige som ute vid hären. Tidens kärlek till intriger, besticklighet och strebertum får vid olika tillfällen i detta sammanhang en talande belysning. Den mentalitet, som särskilt ansetts karakterisera frihetstidens ämbetsmän, saknar ej förelöpare under den karolinska tiden. Beträffande Hermelins ställning till svågern Josias Cederhielm skall endast den reflexionen göras, att förf. kanske något överdriver Cederhielms kyliga inställning till Hermelins snabba framgångar. Cederhielm var dock femton år yngre än Hermelin.

Med utgångspunkt från Arne Munthes arbete »Kansliet under det karolinska tidevarvet» utreder förf. ärendenas fördelning i fältkansliet och konstaterar, att dess utrikesavdelning »torde få betraktas såsom en enhet. Om Cederhielm var dess registrator, var Hermelin dess sekreterare och Hirschenstierna dess kanslist». Han finner, att »det omedelbart faller i ögonen, att Hermelin intagit en exklusiv ställning just såsom Karl XII:s latinska penna». Han var även vanligen konungens orator vid audienser för utländska diplomater och supplikanter. Det är även tydligt att »medan Cederhielms koncept i regel röra kontributions-, underhålls- och andra mindre vittsyftande frågor, äga Hermelins oftast en mera vidsträckt politisk räckvidd. Vad beträffar berednings- och föredragningsprocedurerna anser förf., att Hermelin haft mera med föredragningen och Cederhielm mera med det inledande beredningsarbetet att skaffa. Det var också i regel Hermelin, som uppsatte koncepten till skrivelser i baltiska och tyska kulturärenden. Han var »fältkansliets specielle kultursekreterare». När Hermelin i oktober 1705 blev statssekreterare i inrikesexpeditionen, är det uppenbart, att hans förhoppningar att erhålla ett verkligt chefskap över inrikesexpeditionen voro motiverade. Piper fortsatte emellertid även efter sin utnämning till överstemarskalk att ägna en huvudpart av sitt intresse åt verksamheten där, och Hermelin kom därför även i fortsättningen att göra sin största insats inom utrikesavdelningen.

I ett kapitel om Hermelins insatser på det utrikespolitiska området påvisas, att Hermelin till en början i olika specialuppdrag blev en fältkansliets resande diplomat och i denna egenskap ett »instrument, genom vilket de bestämmande krafterna verkade». Någon skicklig diplomat var han emellertid icke utan visade vid olika tillfällen en tämligen stor brist på diplomatiskt omdöme. Vid årsskiftet 1704—1705 var Hermelin den främste experten på polska ärenden i fältkansliet. Förf. konstaterar, att Hermelin då med relativt stor självständighet handlade en rad ekonomiskt-administrativa polska ärenden, bl. a. rörande kontributions- och supplikantfrågor men att på det storpolitiska planet »blott Piper hade några nämnvärda möjligheter att inverka». Genom Pipers kända försiktighet i utrikes frågor fick Hermelin ett visst detaljinflytande i utrikes

ärenden, men han var helt beroende av Piper. Förf. finner, att Piper ibland utnyttjat Hermelins dialektiska förmåga under argumenteringen med konungen. Hans slutomdöme blir emellertid, att Hermelins insats i svensk utrikespolitik icke var »så stor, som eftervärlden stundom förmodat». Blott i ett fall, uppgörelsen med kejsaren 1707, anser han sig kunna antaga, att Hermelins åsikter haft väsentlig betydelse för den storpolitiska händelseutvecklingen. Vid disputationssakten framhöll emellertid fakultetsopponenten, docent Sture Waller, som sin åsikt att förf. i denna sak hade överbetonat Hermelins insats.

I det högtintressanta kapitlet om Hermelins utrikespolitiska åsikter — i sig själv en mindre avhandling — frapperas man av den olika uppfattning i skilda frågor och lägen, som hystes av Karl XII och hans förnämsta medhjälpare i kansliet. Förhållandet är ingalunda obekant men synes här mer än vanligt påvisat. »Att Hermelin ansåg Karl XII vara ganska klen såsom politiker, är ställt utom allt tvivel, och icke mindre klart är, att han i sin kunglige herre icke såg någon särskilt skicklig strateg.» Utgångspunkten för Hermelins utrikespolitiska uppfattning var det system, för vilket Bengt Oxenstierna och Samuel Åkerhielm d. ä. voro huvudmännen. I samband med händelseutvecklingen modifierades emellertid Hermelins åsikter avsevärt. Det är intressant att se, hur den tidigare sjömaktssympatisören vid mitten av decenniet blev alltmåra franskvänlig. Olika uppfattningar om metoder och tillvägagångssätt — ej beträffande huvudmålen — är det som vanligen skiljer konungen och hans kansliherrar. »Envisheten, förkäreleken för radikala lösningar, för svärdet framför underhandlingar, benägenheten att sätta allt på spel i vågsamma avgöranden» är det som Hermelin framför allt klandrar. Det var »den grånade politikerns reaktion mot den ungdomlige fältherrens överdåd», konstaterar förf.

»Intet senkarolinskt dödsfall, givetvis med undantag för Karl XII:s eget, har som Olof Hermelins fängslat eftervärdens intresse och fantasi. Någon enighet om hans slutliga öde har icke kunnat nås. Det har hävdats, dels att han stupade under själva slaget vid Poltava, dels att han blev tagen av ryssarna och ännu 1712 var i livet, dels slutligen, att han visserligen blev tillfångatagen men omedelbart efter slaget nedgjord på tsarens order eller rent av av denne personligen. Dessa meningsskiljaktigheter hos eftervärlden motsvarades av stor ovisshet hos samtiden.» Med dessa ord inleder förf. avhandlingens sista kapitel, i vilket han framlägger sin mening om Hermelins försvinnande, vilket problem tidigare har behandlats i en uppsats i HT 1898 av Carl Hallendorff, som ej fann det otroligt, att Hermelin blivit nedhuggen av tsar Peter personligen. Efter en granskning av källorna kommer förf. till resultatet, att man blott kan räkna med tvenne möjligheter — antingen stupade Hermelin eller också blev han tillfångatagen men icke nedhuggen. Han finner den källgrupp, som talar för det senare alternativet, vara den starkaste och vill alltså fastslå, att Hermelin blev tillfångatagen vid Poltava och anser även icke uteslutet att han ännu 1712 var i livet, vilket påstås i en av källorna. Att sista ordet i frågan härigenom skulle vara sagt är väl föga troligt, men nekas kan ej, att förf:s resonemang i mycket förefaller plausibelt.

En avslutande sammanfattning om Hermelins person har förf. tydligt

ansett sig ej behöva lämna, vilket läsaren dock känner som en viss brist. I boken om Hermelin finnas visserligen talrika omdömen och karakteristiker, men en sista hjälp att taga den mångsidiga personlighet, som Hermelin var, på kornet skulle man ej funnit vara en överloppsgärning. Detaljspörsmål av olika slag dyka givetvis upp under läsningen av ett arbete som detta. Hur fick t. ex. Hermelin sitt uppehålle under motgångens år på 1680-talet, hur förhöll det sig med Karl XII:s kritiska inställning till Hermelins långsamhet med att resa till fältkansliet, och hur utformades den kontributionspolitik, vilkens målsman Hermelin var? Flera frågor skulle kunna ställas. Alla vittna de om den stimulerande läsning, som denna avhandling utgör. Ett bevis för förf:s säkra grepp om sitt ämne är också det oförminskade intresse, han förmår inge hos läsaren för denne om den egna lyckan så måne karolinske karriärist och nitiske ämbetsman, som samtidigt var en fint bildad sällskapsmänniska och en ideellt inriktad kulturpersonlighet. Avhandlingens språkliga förtjänster bidra därutöver till att öka läsarens nöje. En stor nytta för avhandlingens allmänna användbarhet är det omfångsrika personregister, varmed den försetts. Må så till sist ett önskemål framföras om en monografi över Carl Pipers statsmannagärning. En sådan skulle ytterligare klargöra den svenska stormaktens politik under 1700-talets första decennium och även ställa konungens person i starkare relief. Ingen skulle vara mera lämpad för att ge oss den än författaren till biografien om kanslirådet Olof Hermelin.

Sven-G. Haverling.

Ätten Wachtmeister genom seklerna.

Det måste för professor Sven Grauers ha varit en ovanligt fänglande uppgift att under år efter år få leva sig in i det ämne som kommit att bli hans livsverk: Släkten Wachtmeisters historia. Det är nu mer än 25 år sedan han började sina forskningar rörande släkten efter ett initiativ som togs av dåvarande huvudmannen greve Axel Wachtmeister. Och man måste säga att hans arbete burit rika frukter. Den första delen av verket, *Ätten Wachtmeister genom seklerna*, som innehåller bl. a. en grundlig, metodiskt föredömlig utredning om släkten Wachtmeisters ursprung och en historik över den adliga ätten och den friherrliga ätten Wachtmeister af Björkö utkom 1941 (544 s.). Den andra delen (1946, 374 s.) ägnades åt släktens centrala gestalt amiralgeneralen Hans Wachtmeister. Grauers' djupgående inlevelse i den karolinska tiden gjorde honom speciellt lämpad att sakkunnigt teckna porträttet av den betydande mannens insatser i vår historia. År 1953 utkom ytterligare en del (III:1, 424 s.) av släkthistoriken. Här behandlas en del mer eller mindre framträdande medlemmar av grevliga ätten Wachtmeister af Johannishus. Till de mindre kända höra amiralen Carl Hans Wachtmeister (1689—1736), kammarherren och överjägmästaren Axel Wilhelm Wachtmeister (1701—1763), majorerna Fredrik Georg Hans Carl Wachtmeister (1720—1792) och konteramiralen Hans Fredric Wachtmeister (1752—1807).

Det längsta avsnittet behandlar riksdrotsen och justitiestatsministern Carl Axel (Trolle-) Wachtmeister (1754—1810) och är otvivelaktigt det mest vägande partiet i denna del av släkthistoriken. Förf:s syn på riksdrotsen är närmast kritisk. Han betraktar honom ej som någon statsman av mått. Wachtmeister saknade fasthet och blev med sin obestridliga ambition en lätthanterlig kungatjänare. Grauers granskar ingående hans hållning i olika sammanhang under Gustav III:s regering. Han visar hur Wachtmeister i skilda situationer visade brist på självständighet och villigt anpassade sig efter sin herres önskningsar. Utan svårighet fann riksdrotsen sig till rätta under de följande regimerna. Med särskilt intresse följer man förf:s utredning av förhållandet mellan Gustav IV Adolf och Wachtmeister under åren 1808—1809. Han håller för troligt att riksdrotsen nu hävdade en egen mening gentemot kungamakten i vissa inrikespolitiska frågor. Grauers understryker hur drotsen i sin vanliga brist på fasthet utsattes för kraftiga påtryckningar från ett helt nytt håll, nämligen från sin energiske och viljestarke, av frisinnaede idéer uppfyllde son, den 26-årige Hans Gabriel Trolle-Wachtmeister. Förf. är angelägen framhålla, att riksdrotsen trots frånvaron av en självständig politisk vilja ej saknade förtjänster som en mångsidigt användbar jurist och ämbetsman. Man kan ej undgå att fångas av Grauers' starkt nyanserade framställning av riksdrotsens växlingsrika levnad.

De båda sista avsnitten i denna del äro ägnade riksdrotsens båda bröder amiralen Clas Adam Wachtmeister (1755—1828) och generalen Gustaf Wachtmeister (1757—1826). I biografien över den förre intresserar särskilt kapitlet om den uteblivna undsättningsexpeditionen till Öresund 1801 och dess efterspel, i levnadsteckningen över den senare framställningen av expeditionen till Västerbotten 1809.

B. B.

Esaias Tegnér's brev.

Under åren 1919—1925 publicerade Ewert Wrangel och Fredrik Böök i utgåvan av Esaias Tegnér's samlade skrifter ett stort urval av skaldens brev. Någon publikation av dessa brev som åsyftar största möjliga fullständighet har däremot ej sett dagen. Man står därför i den största tacksamhetsskuld till det 1946 bildade Tegnér'samfundet, som åtagit sig denna uppgift. Publikationen beräknas omfatta 12 band. Den första volymen innehållande brev 1793—1817 och redigerad av Nils Palmborg utkom 1953. Volymen består av brevavtryck och biografiska upplysningar om brevens adressater. Kommentarer till breven komma att utges särskilt. Här bör man väl också få uppgift om brevens förvaringsplats.

De nu utgivna breven sträcka sig som sagt till och med år 1817, året för det stora reformationstalet. Man finner i breven blott i begränsad utsträckning upplysningar om Tegnér's diktning och författarskap. Det är ekonomiska frågor och akademiska beföringstvister som ta största utrymmet i anspråk. Detta är i och för sig ej särskilt anmärkningsvärt, enär de förhållandevis flesta av breven i den nu färdigställda volymen

äro riktade till brukspatronen bergsrådet Christopher Myhrman († 1811), från år 1806 Tegnérsvärfar. Av litterära brevmottagare representerade i volymen, i de flesta fall dock endast med fåtaliga eller enstaka skrivelser, må här nämnas Jacob Adlerbeth, Carl Adolph Agardh, P. D. A. Atterbom, E. G. Geijer, C. P. Hagberg, Anders af Kullberg, C. G. af Leopold, J. F. af Lundblad och P. A. Wallmark.

Under år 1954 ha utkommit ytterligare två delar av breven (t. o. m. 1825).

B. Bé.

Runeberg i bild.

Johan Ludvig Runeberg företog under sitt långa liv en enda utlandsresa, och den gällde som bekant Sverige. Under de hektiska somrardagar, som han tillbringade i Stockholm år 1851, satt han också för en dagerrotypist, men alstret av dennes konst är försvunnet, vilket redan Strömborg konstaterade i sin stora levnadsteckning. Icke heller Yrjö Hirns lärda dotter Martha Hirn har för sin till 150-årsdagen av skaldens födelse utgivna, ytterst omsorgsfulla runebergsikonografi lyckats uppsåra något exemplar (*Runeberg i bild*. Helsingfors 1954, 142 s., 1 pl.). Den är däremot bekant genom ett par efterbildningar i litografi och stålstick.

Författarinnan redovisar icke mindre än 320 runebergsbilder, av vilka 136 finnas reproducerade i verket. Varje nummer är försett med en resonerande text, som också på ett skickligt sätt tillgodogjort sig samtidens omdöme. Utan överdrift torde man kunna påstå att ingen svensk-språkig författare tidigare blivit så utförligt och sakkunnigt behandlad ur denna icke oviktiga synpunkt. Tveksamt torde vara om det är lämpligt att taga med sentida porträttförsök, gjorda i andra hand, som t. ex. Gerda Qvists medalj av år 1954.

U. W.

Hugo Raab.

I PHT 1931 publicerade Elias Tiselius — själv Raabättling — en studie över Adam Christian Raab och Hugo Raab, Frisinne och försvar 1834—1881. Han har 1953 återkommit till ämnet genom att utge en biografi: *Hugo Raab. Banbrytaren för vår värnpliktsarmé* (154 s.). Då Raabs privata arkiv endast i begränsad utsträckning synes vara bevarat, har det självfallet ej varit någon lätt uppgift för förf. att komma honom närmare in på livet. Han har emellertid icke desto mindre lyckats med att ge oss en intresseväckande och väl avvägd levnadsteckning. I det omfattande avsnittet om Raab som stabsofficer och friskarechef i danska kriget 1864 har han kunnat lita till dennes egenhändiga minnesanteckningar i krigsarkivet. Där förvaras också en av förf. utnyttjad protokollsbok härrörande från den militärpolitiskt tongivande föreningen »Krigsvetenskapens vänner», där Raab var sekreterare. Klart och redigt teck-

nar Tiselius försvarsfrågans utveckling under den tid Raab stod i diskussionens brännpunkt eller från ungefär år 1864 och fram till hans död 1881. Ett utförligt avsnitt är ägnat åt hans verksamhet som generalstabschef 1873—1881.

B. Bé.

Gustaf Otto Adelborgs självbiografi.

Det första avsnittet i Gustaf Otto Adelborgs *Självbiografiskt. Upplevelser och reaktioner 1883—1909* (Sthlm 1954, 183 s., kr. 10:75) bär överskriften »Namn, bygd och släkt». Redan i denna inledning börja »reaktionerna». Det är främst släktnamnet som är besvärande. Dess speciella sammansättning pekar på Riddarhuset och det ger den som utan egen förskyllan blivit dess bärare »en påsmetad prägel» av att han från födseln hör hemma i en krets med »bornerade inrotat förnäma prentioner». Uttrycken äro Adelborgs egna. Geografiskt var denna krets förankrad i den östsörmländska herrgårdsbygden mellan staden Trosa och sjön Båven. Fadern, kaptenen Otto Ehrenfried Adelborg (f. 1845, † 1900) hade vid unga år tagit avsked från sin officerstjänst vid Södermanlands regemente för att ägna sig åt skötseln av egendomen Öster-Malma i Ludgo socken. Modern var född friherrinna De Geer af Finspång. Namnet Adelborg, som vållade sin unge bärare bekymmer, var trots de associationer det möjligen kunde ge, knappast att betrakta som historiskt. Adelskapet daterade sig från 1772, då sonen till handelsborgmästaren i Karlskrona Anders Borgh, den trettioårige adjutanten vid fortifikationen Erik Otto, ännu icke bliven löjtnant, blev adlad för sin »tjänst vid regementsförändringen» (Elgenstierna). Denne förste Adelborg avancerade till kapten och hans ättlingar blevo sedan i regel militärer och jordbrukare, ofta med rätt stora godsinnhav. Släkten synes dock ha fört en rätt blygsam provinsial tillvaro. Namnet, i den mån det varit bekant för en större allmänhet, torde vid seklets början närmast ha förknippats med systrarna Maria, Gertrud och Ottilia Adelborg, kända för framträdande insatser såväl inom social verksamhet som på det konstnärliga området. Den »heraldiska» belastning som släktnamnet kunde ha inneburit för den på 1880-talet födde ättlingen borde alltså inte ha känts alltför tung. Ingiften i familjer med mera utpräglad historiska namn hade dock tillfört släkten fränder, som berikade anorna, men också enligt G. O. Adelborgs sätt att se saken ökade deras tyngd.

Riktigt övertygande blir det hela inte, även om man räknar med det senare argumentet. Snarare är det väl så att Adelborg, den begåvade och vetgirige ynglingen, som så snart han kunde orientera sig i uppväxtmiljön enligt egen beskrivning repellerades av den och sedan blev den originelle och förtjänstfulle författaren, från födseln var en undantagsmänniska, en tillvarons särling. Han skulle sannolikt ha känt liknande olust i varje annan omgivning, som han råkat hamna i.

Emellertid går Adelborgs reaktion mot den sociala krets, som han genom sin födsel kom att tillhöra som en röd tråd genom hans erinringar.

De sträcka sig över en tidrymd om c:a tjugo år. Vad har han egentligen att anföra mot kretsen? Hans egna ord uttrycka det bäst. Vad han säger sig ha blivit införd i var ven sorts framträdande social klass med troget och envetet vårdade högfärdsinstinkter. Den besatt visserligen icke längre några egentliga i lag grundade privilegier, men den lyckades ändå i viss mån flyta ovanpå — åtminstone i sällskapslivet. Detta uppnåddes genom speciellt arroganta fasoner och genom stark exklusivitet (strängt fasthållande vid egna inbördes relationers betydelse).»

Denna tillspetsade beskrivning mildras något i det följande:

»Det innebar icke egentligen i och för sig något materiellt privilegium att tillhöra denna krets, denna klass, men det medförde delaktighet i en viss känsla av egenvärde redan på grund av börd och släkt, i ett slags självfallet översitteri gentemot dem som icke besutto dylika nedärvda företräden. Det var icke fråga om pockande högfärd — men om en ingrodd liksom självklar övertygelse om en ärvd, uppodlad värdighet, finhet, alstrad under generationer.»

Allt detta bars upp av samspel och sammanhållning i den egna kretsen.

»Denna mer eller mindre uppenbara eller hemliga samklang (som visst icke behöfve innebära något samförstånd för övrigt, än mindre samarbete eller vänskap) hade ett drag av banal, ytlig mystik (bottnande i tron på att en ovillkorlig gemenskap på något mystiskt sätt skulle ha uppkommit ur traditionen, upprunnit ur en tillfällig, likartat upphöjd social nivå under loppet av några år eller kanske blott ett par generationer).» Fenomenet i fråga, detta egendomliga frimureri, var inte Adelborgs egen upptäckt, det är tidigare uppmärksammat av andra författare bl. a. Balzac.

Otvivelaktigt ligger under Adelborgs häftiga reagenser en verklighet om ock väl subjektivt återgiven. Man kan dock icke värja sig för intrycket att denna bild av förhållanden, som ligga 50—60 år tillbaka i tiden och för vilka förutsättningarna nu knappast längre existera, är etsad med för vass nål och biten med för starka syror. Det ligger nära till hands att jämföra skildringen med den som gavs för några år sedan av den med Adelborg jämnåriga Archibald Douglas i dennes »Jag blev officer». De bägge upptecknarna växte upp i rätt lika miljöer icke långt avlägsna från varann. Men hur olika äro icke reaktionerna, hur olika bedömas icke upplevelserna. Det måste flera vittnesmål till innan det slutande 1800-talets överklassmiljö får en rättvis belysning och värdering. Då blir säkert Adelborgs vittnesmål trots sin ensidighet i alla fall räknat som en av de värdefulla källskrifterna.

Självbiografien börjar med barndoms- och ungdomsåren på Östermalma. Roande och pregnanta bilder ges från livet på de sörmländska herrgårdarna, släktingars och grannars profiler tecknas med säker hand. Detsamma är fallet med skoltiden åren 1895—1903 i Stockholm. Ett av de mest utformade porträtten från denna period är det som ges av morbrodern majoren friherre Gustaf De Geer, mest känd som verkst. direktör i Almqvist och Wiksells boktryckeriab., en personlighet med karaktär och färg. Lärare och kamrater analyseras med intuitiv skärpa. Bland de som mera ingående behandlas kunna nämnas skolkamraterna Edvin Fornander, Akke Kumlien, Olof von Post, Nils Zeilon och Lennart Strids-

berg. Den sistnämnde kom han att stå särskilt nära och den Stridsbergiska familjekretsen får en närmare beskrivning.

Minnesbilderna från studenttiden i Stockholm 1903—05 och i Uppsala 1905—08 bjuda på mindre av speciellt personhistoriskt intresse. Skildringen övergår allt mer att behandla Adelborgs egen utveckling och begynnande skönlitterära författarskap. Studiekamrater och akademiska lärare skymta förbi men karaktäriseras i regel mera i förbigående. Roande är kapitlet om »beväringsexercisen». Den fullgjorde Adelborg som skrivare i Flottans stab, förlagd till Långa raden på Skeppsholmen. »Mycket arbete hade man icke åt mig, så jag kunde ibland sitta och läsa för egen räkning (det blev bl. a. Kant, Kritik der reinen Vernunft). Jag fick dock icke studera i lugn och ro, ty jag måste resa mig och stå i givakt, så snart den korridor, i vilken jag satt, passerades av någon officer, vilket skedde titt och tätt. För övrigt var det ett lågt och sluttande tak, så att jag för varje gång också måste ta ett steg åt sidan för att icke stöta i huvudet.»

Att han med sin sensibilitet i detta sammanhang skulle reagera mot gradskillnaden mellan befäl och meniga ligger nära till hands. Men han slutar sin betraktelse i detta ämne med följande reflexion: »De värsta formerna av infernaliskt tryck mot underställda torde man dock finna icke hos den vanliga militären, utan på mera invecklade gebit, där plåglusta och skrymteri utövar ett mer inträngande och mer skoningslöst skräckvälde.»

Över huvud taget synas dessa skildringar av G. O. Adelborgs ungdomsår vara av stort värde. De belysa inte bara hans egen utvecklingshistoria, de kasta också ett skarpt ljus över många människor och företeelser vid tiden kring sekelskiftet. Berättelsen avbrytes med år 1909, då han för utomlands, först till Tyskland och senare till Ryssland, varifrån han icke återvände förrän hösten 1918. Det är att hoppas att en antydan till löfte om fortsättning av memoarerna kommer att gå i uppfyllelse.

C. Kempff.

Elsa Knibergs dagbok.

»Jag brukar säga på skämt att livets lycka består i vackra tavlor, vackra hästar, vacker musik och stiliga löjtnanter.»

Denna lekfulla självdeklaration gavs av en ung uppsalaflicka nyåret 1903. Den slår an ett av grundackorden i *Elsa Knibergs dagbok* utgiven av Karl Gustaf Moselius (Sthlm 1953, 280 s. Pris 23: 50). Dagboken återger dock inte bara en svärmisk tonåringarnas barnsliga funderingar. De franlagda anteckningarna bilda tillsammans ett ganska märkligt och tidsbelysande dokument.

Nedskrivaren, dotter till sedermera översten vid Boden-Karlsborgs artilleriregemente K. G. E. Kniberg, var född juldagen 1886 och dog den 16 mars 1907 vid nyss fyllda tjugo år. Hon började att föra dagbok mycket tidigt. Det som nu publicerats är utdrag ur hennes anteckningar från 1902 till 1906, de omspanna alltså tiden från hennes femtonde till nittonde år.

Med påtaglig formell talang och stilkänsla återger den unga flickan i första hand händelser och stämningar i den lyckliga familjekretsen — bestående av föräldrar och två döttrar — och från sällskapslivet i Uppsala. Fadern var då kapten vid Andra Svea artilleriregemente och familjen bodde i den idylliska Fågelsången. Vi få interiörer från det begynnande 1900-talets relativt instängda societetstillvaro, glimtar från officerslivet på Strömsholm och Karlsborg. Familjen flyttade senare till Stockholm i samband med faderns befordran till major vid Svea artilleriregemente och Elsa Kniberg började själv i Althins målarskola i Stockholm. Från denna miljö ger hon roande och slående beskrivningar. Det litterära och psykologiska värdet av anteckningarna som helhet må här lämnas å sido. Kvar står att hennes skildringar av den begränsade värld, där hennes intresse i huvudsak var fäst, alltid bär prägel av en intensivt upplevd verklighet. Man känner att de äger den äkta doften av det begynnande 1900-talets Uppsala och Stockholm.

En tidigt utbruten lungsjukdom tvang henne till en längre sanatorievistelse i Norge. Härifrån bära anteckningarna flämtande vittnesbörd om livsviljans kamp mot sjukdomens förödande makt. Hon håller sig tapper in i det sista. Hennes heroism är släkt med attityden hos hennes egen och sekelskiftets idol — Cyrano de Bergerac.

I anteckningarna framträda flera av de dåvarande unga officerarna på Svea och Upplands artilleriregementen sedda i de exalterade flickögonens idealiserande belysning. Många av föremålen äro ännu i livet och nu män i sjuttioårsåldern — de flesta namngivna, de återstående lätta att identifiera.

Även om man reserverar sig inför det romantiska skimmer den unga nedtecknerskan ger åt sin omvärld måste man vara tacksam för att dessa utdrag ur hennes dagböcker blivit publicerade. I sin helhet ge de icke blott en intagande och patetisk bild av en ung flickas utvecklingshistoria i den alltmera dominerande skuggan av en svår sjukdom, de ge oss också en av allt att döma noga iakttagen och verklighetsnära skildring av en borgerlig högreståndsmiljö, som nu för länge sedan är försvunnen och en äkta återklang av stämningar från seklets första decennium.

C. K.

Från Bergslagen.

Efter att tidigare i stort sett i sitt skriftställarskap endast ha ägnat sig åt teknik eller näringsgeografi debuterade herren till Lesjöfors G e r a r d D e G e e r år 1951 som självbiografisk författare med den uppmärksammade boken, *Genombrottstider i Bergslagen* (anmäld i PHT 1952, s. 130 ff.). Under 1953 utgav samme författare ett nytt arbete, *Bergslags-rapsodi* (Sthlm 1953, 229 s.), vilket förenar de båda nämnda typerna av hans författarskap: den teknisk-näringsgeografiska och den självbiografiska. Huvudintresset ägnar De Geer dock åt den förra typen. Vad han främst vill skildra är utvecklingen av järnhantering och skogsbruk i Bergslagen under de senaste femtio åren och den förtätade stämning av romantik och karg verklighet, månghundraårig tradition och sprudlande

produktiviteten, som Bergslagen skänker. Den liberale politikern De Geer vill här också slå ett slag för det fria näringslivet. Väststånd skapas, säger han redan i inledningen, icke genom politiska beslut eller facklig organisation utan genom insatser i det tysta av tusende och åter tusende ingenjörer, konstruktörer, laboranter och arbetare.

Av personhistoriskt intresse är, förutom de bidrag De Geer här skänker till sin egen biografi, avsnittet om de båda märkesmännen inom svensk järnindustri, Gustaf Ekman och Johan Brinell. Ekmans avgörande insatser vid lancashireprocessens införande i vårt land äro ju välbekanta, men De Geer kan med sitt tekniska kunnande ge nya synpunkter på ämnet. Han berättar dessutom om Ekmans mindre kända insatser på skogsbrukets och även kulturlivets område. Citat ur en samling av sextioalet bevarade brev från Ekman till den kände skolmannen Anders Berg på Finspång, Fridtjuvs fader, lämnas sålunda till belysning av Ekmans skolintressen. Forskaren och bergsmannen Johan Brinells betydelse för den svenska järnhanteringen var icke på långt när så stor som Ekmans, men hans forskning och iakttagelser fingo betydelse för världens järnhantering i dess helhet och gävo honom en ännu bestående internationell ryktbarhet i järnverkskretsar. De Geer anser Brinell vara en av grundarna av den moderna metallografien.

A. Kw.

Första livgrenadjärregementets underofficerare.

Ett i sitt slag ovanligt personhistoriskt arbete har nyligen utkommit av trycket: den första genomförda underofficersmatrikeln för ett av våra gamla infanteriregementen. Arbetet ingår som del 6 i *Kungl. Första livgrenadjärregementets historia* och bär som undertitel: *Biografiska anteckningar om underofficerare 1682—1927* (Sthlm 1953, XI + 215 s.). Arbetet är författat av en av regementets underofficerare, Carl Almgren, som nått den sällsynta utmärkelsen kapten i armén. Verkets publicerande har möjliggjorts genom ekonomisk insats av en annan f. d. underofficer, löjtnanten Ludvig Engström.

Arbetet är upplagt efter samma grunder som Arvid Kugelbergs kända matrikel över regementets officerare. På grund av källmaterialets torftighet för den äldre tiden ha de tidigare biografierna ej kunnat bli särskilt omfattande. Särskilt har det varit svårt att fastställa underofficerarnas föräldrar under denna tid. Allteftersom vi komma längre fram bli emellertid uppgifterna fylligare och ej minst får läsaren här möjlighet att se ur vilka miljöer underofficerarna rekryterades. Man hade måhända förmodat att det skulle ha funnits speciella underofficerssläkter, inom vilka yrket gått i arv från far till son. Almgrens arbete visar att så endast i undantagsfall varit förhållandet. Långt vanligare var att officers- och prästsöner blevo underofficerare, särskilt gäller detta om 1700-talet. Av officerssönerna var ett stort antal adelsmän, och Almgrens arbete kompletterar ofta uppgifterna i Elgenstiernas ättartavlor. Under det följande århundradet förändras bilden såtillvida att rekryteringen ur bondeklassen blev den vanligaste.

Tjänsteförteckningarnas torra data ha stundom kunnat utfyllas med belysande personliga karakteristik. Karolinen Petter Wahlbergs liv var bräddat av sällsamma äventyr. Hans kamrat Nils Flistedt flydde ur fångenskap i Danmark i kvinnfolks- eller en havande hustrus kläder tillika med löjtnanten Johan Karl Stråle, som gav sig ut för den förklädda kvinnans man. Om fältväbeln Anders Gallée († 1739) anger Hovs dödbok, att han var »en mycket stilla, gudfruktig och vacker man». Bland dem som under 1700-talet en tid tjänade som underofficerare vid regementet märkas så kända män som sedermera presidenten i statskontoret frih. Hans Henrik Boije af Gennäs (f. 1716, † 1781), den s. k. Brännvins-Wrangel, generallöjtnanten frih. Georg Gustaf Wrangel af Adinal (f. 1728, † 1795) och mösspolitikern Fredrik Svanhals, adlad Gylensvaan (f. 1723, † 1787). En märklig man från vår tid är löjtnanten Erhard Lindén (f. 1870, † 1941), som bl. a. donerade cirka 200 000 kronor till ånkor och barn efter underofficerare vid regementet.

Den personhistoriskt intresserade måste beklaga, att förf. ej medtagit underofficerarnas barn i matrikeln. På det sättet hade den skänkt oss ännu större möjligheter att placera dem i deras sociala miljö. På en eller annan punkt kunde måhända uppgifterna utan större svårighet ha kompletterats. Om sergeanten Anders Gabriel Duberg (f. 1727, † 1805) anges blott, att modern var borgmästaredottern Maria Kristina Follin från Skänninge. Enligt Setterdahl, *Östgöta nation i Lund (1913)*, s. 330, var han son till kvartermästaren med samma namn Anders Gabriel Duberg.

Arbetets värde förhöjs genom de intressanta fotografierna, de äldsta redan från 1800-talets mitt.

B. BÉ.

»Postillor och plagiat.»

I en liten vackert utstyrd volym från Allhems förlag har den fine humanisten Bror Olsson samlat några spånor från sin lärdomsverkstad under titeln *Postillor och plagiat* (Malmö 1954, 142 s.). Med ordet plagiat har han velat antyda, »att det mesta handlar om tankars, böckers, idéers och ords vandring från den ene till den andre», och påvisar, att man i äldre tider snarare såg på andlig egendom som en kollektiv än en individuell tillgång. En av bokens uppsatser bär rubriken Litterär äganderätt och plagiat. Om man nämner, att en annan uppsats handlar om den nitiske prosten R. Broocmans driftighet som bokförläggare och speciellt om hans så kallade bondepostilla »En fullständig svensk hus-hålds-bok . . .» och en annan om bakgrunden till utgivningen av den populära västkustpredikanten Lars Linderots högmässopredikningar 1813, har det andra titelordet förklarats. Vi få i boken vidare ta del av gästrikestudenten Olaus Laurentii Fernanders dråpliga nykterhetsskrift *Theatrum tragicum ebriosorum* (1695). Förf. redogör i ett kapitel för Carl Gustaf Warmholtz' boksamlade och hans *Bibliotheca historica* och ger i ett annat några intressanta glimtar från Thomas Thorilds sista år som en stillsam

lärdd och bibliotekarie i Greifswald och hans efterlevandes öden. Av bokens övriga uppsatser behandlar en ett grekiskt-latinskt gravepigram på vandring och en annan ordet konservativs historia. Ett personregister förhöjer bokens värde.

Sven-G. Haverling.

Stockholmshistoria.

I *Studier och Handlingar rörande Stockholms historia*, utg. av Nils Ahnlund, II, (Uppsala 1953, 220 s.) är ur personhistorisk synpunkt främst att observera Stina Nicklassons *Valen till Stockholm i borgarståndet 1809—1865*. Ämnet är inte förut behandlat, och uppsatsen fyller en lucka mellan V. Vessbergs och B. Boëthius' framställningar av valen under 1700-talet och Å. Thulstrups undersökning av andrakammarvalen i Stockholm 1866—1896 i *Studier och Handlingar*, I (1938). Fram till 1859 års val voro ju valen helt en affär för borgerskapet, och riksdagsmännen för Stockholm utgjordes dels av magistratspersoner, dels av burskapsägande borgare. Bland de förra framtråda i uppsatsen män som Jonas Ullberg, Gustaf Holm och Johan Fredrik Gråå. Inom borgerskapet dominera grosshandlare såsom Hans Niklas och Johan Gustaf Swan, Johan Wegelin, Carl Johan Ekermann och Frans Schartau, men även minuthandlarna ägde en inflytelserik företrädare i Anders Magnus Brinck. Vidare möter en rad hantverkare, såsom Carl Gustaf Gustafsson, Carl Fredrik Spångberg och Per Henrik Hesselgren. Av de få fabriksidkarrepresentanterna märkes i främsta rummet Knut August Almgren. Med 1859 års val enligt den nya valordningen utvidgades rösträtten och valbarheten till andra element än tidigare. Som företrädare för dessa nya grupper kan nämnas August Blanche. Den intressanta uppsatsen, som meddelar mycket nytt material, skulle ha vunnit på en genomarbetning; bl. a. återges personnamnen i texten ofta otillfredsställande och på ett varierande sätt. C. C. Sjöden bidrar med en studie i de medeltida tänkeböckernas värld, kallad *Stadsbor i Sturetidens Stockholm*. Den behandlar borgarnas förhållande till andra stadsinvånare och de olika skikten inom borgerskapet. C.-F. Corin publicerar två aktstycken från den karolinska tiden, vilka behandla Stockholms förvaltning. Det ena är en skrivelse från magistraten inför 1672 års förvaltningsreform, som enligt Corin möttes av ovilja av magistratens majoritet med Olof Thegner i spetsen. Det andra dokumentet är överståthållare Jacob Burenskölds memorial 1711 till underståthållare Johan Berger, i vilket Burensköld redogör för sin uppfattning om stadens försvarsanstalter och förvaltning. Slutligen är att nämna Thure Höglunds inlägg i den källkritiska diskussionen om tidpunkten för Stockholms grundläggning, d. v. s. 1187 eller 1250-talet. Höglund vill lösa detta problem så, att Visbyannalernas notis om 1187 som grundläggningsår enligt honom syftar på anläggandet av befästningar — kastalen —, men att uppgiften i Erikskrönikan om 1250-talet anger tillkomsten av ett verkligt stadssambälle.

Torgny Höjer.

Huset Hackman i Viborg.

Under 1800-talet kom trävaruexporten att dominera det kommersiella livet i Finland, där Viborg blev centrum för nämnda export. Viborgs ledande trävaruexportör under denna period var utan fråga handelshuset Hackman, vars grundare var den från Bremen härstammande Johan Friedrich Hackman d. ä., som år 1777 slagit sig ned i staden. I den nu utkomna andra delen av *Ett handelshus i Wiborg. Patriciersläkten Hackmans öden 1790—1879* (Sthlm 1952, 741 s.) skildrar Örnulf Tigerstedt handelshusets öden under den andra generationen, som med kommerserådet Johan Friedrich Hackman d. y. kom till makten vid 1840-talets slut, för att under de tre följande decennierna ytterligare stärka handelshusets ekonomiska ställning, ett förhållande, som delvis betingades av att Saima kanal vid 1850-talets mitt kunde tagas i bruk. Kanalen byggdes under den svenske kanalbyggaren Nils Ericsons ledning. Den förenade det skogrika Saimaområdet med världshaven, vilket var av allra största betydelse för huset Hackman, då dess sågar lågo vid vattendrag, som utmynnade i Saimabassängen. Men även om de ekonomiska förutsättningarna förelåg, äro den andra generationens prestationer icke desto mindre värda beundran, om man håller i minnet, att Finlands näringsliv vid denna tid skakades av svårartade kriser, som tvingade ett stort antal företag på knä, bland dem huset Alfthan, vars medlemmar räknade sitt ursprung från Alfta socken i Hälsingland.

Det rika personhistoriska stoff, som förf. haft tillgång till — i främsta rummet stora mängder privatbrev — har gjort det möjligt för honom att ge liv och färg åt de personer och händelser han skildrar.

Boken är försedd med ett flertal bilagor, som äro av intresse för såväl den personhistoriska som ekonomisk-historiska forskningen. Bl. a. lägger man märke till ett rikhaltigt personregister samt en förteckning över firmor och företag, vilka huset Hackman var intresserat i eller upprätt-höll affärsförbindelser med.

D. Lm.

Heliga Birgittas relikier.

Med arbetet *Heliga Birgittas Reliker* (Lund 1954, 111 s.) har ett forskarteam bestående av anatomen professor Carl Herman Hjortsjö, antikvarien och osteologen Nils Gustaf Gejvall och fil. dr Arthur Bygdén, som stått för den arkivaliska källforskningen, framlagt ett innehållsrikt och fängslande forskningsresultat. Det bär vittne om att den arkeologiska antropologien åter blivit en livaktig vetenskap. Sedan professor Carl Magnus Fürst i Lund avled på trettioalet, har nämligen intresset för denna vetenskapsgren »varit mycket ljumt i vårt land». Undersökningen av Vadstenarelikvariets ben har bestått av en medicinsk-antropologisk analys för att fastställa det antal individer, av vilka ben förekomma i relikvariets, och ett försök att fastslå de karakteristiska egenskaper hos dessa individer, som kan utläsas av benens tillstånd. Med till-

gängligt historiskt källmaterial har uppgiften sedan bestått i att ta reda på de personer, som kunnat bli representerade i Vadstena klostrets relik-samling och med hjälp av dessa ur personhistorisk synpunkt intresse-väckande notiser »försöka attribuera de olika skelettesterna till vissa bestämda personer». Med viss sannolikhet antogs härvid, att några av benen tillhört den heliga Birgitta och andra hennes dotter, den heliga Katarina. I sista kapitlet framlägges så det avgörande beviset för att en del av benen i Vadstena-relikvariet verkligen tillhört Birgitta. I klostret San Lorenzo i Rom förvaras sedan 1373 en Birgittarelik, en högärsidig lärbenspipa. Ett av benen i Vadstena-relikvariet, som man förmodat vara Birgittas, var ett vänstersidigt lårben. Detta lånades till Rom och uppäckades i närvaro av en av munkarna i San Lorenzo-klostret. Det befanns vara en exakt vänstersidig motsvarighet till det högärsidiga Rom-benet.

Ögonblickets stämning fångas väl i bokens fina slutvinjett: »I klostrets fridfulla stillhet glömde man tid och rum. Här förenades nord och syd, och här mötte det nyktert vetenskapliga det mänskligt känslomässiga. I den gamle munkens fårade ansikte spred sig ett leende och han böjde ödmjukt sitt huvud och kysste varsamt benet från Norden, det ben som i förening med benet i Rom kunde omvitna: detta är verkligen de jordiska kvarlevorna av den Heliga Birgitta av Sverige.»

Sven-G. Haverling.

Sveriges kyrkor.

Utgivningen av det stora inventeringsverket Sveriges Kyrkor — i alla avseenden lätt tillgängligt genom en mönstergillt genomförd, mycket klar disposition — går raskt framåt. Efter det att det senast anmäldes i PHT (1951, s. 132—134, tr. 1952) ha 8 häften utkommit omfattande sammanlagt omkring 1 050 sidor. Det är trenne landskap som nu erhållit fortsättning på tidigare publicerade delar: Blekinge med Trefaldighetskyrkan eller Tyska kyrkan i Karlskrona i häfte 2 (1951) av band III, författat av William Andersson och Lars-Göran Kindström, Gotland med häftena 2 och 3 (1952) av band IV omfattande kyrkor i Halla ting och författade av Johnny Roosval samt Uppland, häftena 2 (1952), 3 och 4 (1953), utgörande slutpartiet av band III, som är ägnat Långhundra (t. o. m. häfte 2) och Närke och Östergötland härad, det förra häftet författat av Anders Billow, Erik Bohrn och Armin Tuulse samt de senare av Malte Erichs och Ingeborg Wilcke-Lindqvist samt slutligen av band V häfte 1 (1953) och 2 (1954) ägnade Vallentuna härad författade av Ingegerd Henschen och Armin Tuulse.

Det personhistoriska materialet i de nu utkomna häftena är lokalt mycket skiftande. De konsthistoriskt berömda gotlandskyrkorna ge huvudsakligen personstoff för medeltiden och de tvänne häften, som nu ederats, innehålla flera publikationer av gravstenar från denna tid, alltifrån 1100-talet. Som en egendomlighet kan nämnas en målad inskrift i Vänge kyrka utförd med målade runor innehållande en dödsnotis från

en så sen tid som 1546. Karlskronahäftet åter har, som naturligt är, påfallande sjömilitär anknytning. Ur personhistorisk synpunkt ha Upplandshäftena särskilt mycket att giva. Stor omsorg har nedlagts på att utförligt presentera och kommentera biografiskt och genealogiskt intressant material. I fråga om vapenbehandlingen kan antecknas att denna även omfattar angivande av tinkturerna. I band III h. 3 finnas bl. a. klagörande genealogiska tabeller för ett antal ätter, som haft med kyrkorna att göra (Bure, Wattring, Månesköld och därmed befryndade släkter, Tomta-slakten med 3 sparrar i vapnet och Silversparresläkten, visande dess härstamning från Banérätten). I band V finnas släkttavlor visande det genealogiska sambandet mellan vissa till Vallentuna kyrka knutna personer samt över de medlemmar av slakten De Geer, som donerat till Fresta och Hammarby kyrkor. Personregistret (det finns även orts- och sakregister) till band III (av Margareta Cramér) är som det förefaller utarbetat med omsorg och efter moderna principer. En recensent blir givetvis smickrad när ett verk av denna typ tar ett framfört förslag ad notam. Så har skett i Sveriges Kyrkor i det att numera alla bilder förses med sidhänvisning till texten (jfr PHT 1951, s. 134). I fråga om en s. 121 band V av Upplandsserien förekommande Uppsala-guldsmeds otolkade initialer från Uppsala från 1664 A S kan man kanske till övervägande vid identifieringen dra fram namnet Ambrosius Skäer, känd 1620 och 1630 (K. V. Herdin, Uppsala på 1600-talet, Borgerskapet, 1929, s. 108, och Uppsala på 1600-talet, Rättsväsendet II, 1927, s. 22).

Vapenserien på brättet till en paten från tiden 1600—1650 i Trefaldighetskyrkan i Karlskrona har utgivaren förgäves sökt att genealogiskt bestämma. Fråga är emellertid om man ej med hänsyn till lokala och kronologiska omständigheter snarare bör söka ursprunget i Danmark än i Sverige.

Enligt uppgift av redaktionen har det stora inventeringsverket nu behandlat omkr. 1/7 av hela antalet kyrkor i Sverige. Under senaste tiden har utgivningstakten kunnat ökas tack vare höjda anslag, som möjliggjort heltidsanställande av kompetenta krafter, och genom rationell och självopoffrande ledning. Det skulle utgöra en synnerligen rättvis och lämplig hyllning åt verkets uttjofvsmän och utgivare Sigurd Curman och Johnny Roosval att genom ytterligare ökning av anslagen ge möjlighet att ännu mera forcera arbetet.

Nils Ludvig Rasmusson.

Dansk kyrkohistoria.

Selskabet for Danmarks Kirkehistorie har i anledning av sitt hundraårsjubileum genom B j ø r n K o r n e r u p låtit utge den danska kyrkans bekännelseskraft och kyrkoordinantia av år 1561: *Confessio et ordinatio ecclesiarum danicarum anno MDLXI conscriptæ. Den danske Kirkes Lærebekendelse og Kirkeordinans af Aar 1561* (København 1953, LXXII + 203 s.). Kornerup har försett utgåvan med en klagörande inledning, där han bl. a. redogör för det sällsamma öde, som drabbade bekännelseskraftens text.

Under det att kyrkoordinantian finnes bevarad i en samtida text i Det kgl. Bibliotek, förhåller det sig annorlunda med texten till bekännelseskraften eller confessio, kring vilken det rådde en anmärkningsvärd tystnad både i samtiden och under de följande seklen fram till 1850-talets mitt. Blott ett par enstaka vittnesbörd om dess existens äro kända från 1600-talet. Det ena av dem talar om confessio som en då ännu bevarad handskrift i universitetsbiblioteket. Enligt historikern Hans Gram torde handskriften gått förlorad vid bibliotekets brand 1728. På 1850-talet blev det känt, att skolbiblioteket i Gävle ägde en till synes fullständig text till confessio. Här fanns nämligen en handskrift, som härrörde från Tyge Asmundsen, biskop i Lund 1560—77. Den innehöll bl. a. även en avskrift av confessio. Vid skolbibliotekets brand 1869 gick också denna text förlorad. Ett par decennier tidigare hade dock den trägne historiske forskaren Henrik Reuterdaahl tagit en avskrift av nämnda text. Efter Reuterdahls död kom avskriften med Reuterdahls övriga samlingar till Uppsala universitetsbibliotek (Reuterdahls saml. K 5) och ligger nu till grund för Kornerups utgåva.

D. Lm.

Minnestäl i Göteborgs k. vetenskaps- och vitterhets-samhälle.

En samling minnestäl som hållits i Göteborgs k. vetenskaps- och vitterhets-samhälle åren 1948—1952 har samlats i en år 1953 utgiven volym (167 s.). Det är fråga om 21 minnesteckningar av vilka 12 författats av samhällets sekreterare, förste bibliotekarien J. V i k t o r J o h a n s s o n. Biografierna äro genomgående präglade av fin inlevelse och god karaktäriseringskonst, författade som de regelmässigt äro av med föremålen nära förtrogna. I första hand gäller detta om Johanssons egna levnadsteckningar. Bland dessa möta sådana över akademiker som Ebbe Tuneld, Hjalmar Lindroth, Gustaf Stern, Greta Hedin och Axel Romdahl samt över industrimän och mecenater som Hugo Hammar, Gustaf Werner och Herbert Jacobsson.

Övedskloster.

Det är ett slösande praktverk som utgetts av Allhems förlag i Malmö 1953: *Gestalter och öden. En krönika kring porträtten på Övedskloster* av E l s b e t h F u n c h (299 s.). Det är den nuvarande fideikommissariens son, kommandören frih. Bror Ramel, som fullgjort en önskan av den år 1944 avlidna författarinnan att befordra arbetet till trycket. Boken är fylld av underbara reproduktioner, ett stort antal i färg, av dyrgriparna i den praktfulla porträttsamlingen på det förnåma Övedskloster i Skåne.

Texten formar sig till små biografiska skisser kring de olika porträtten, d. v. s. kring personer som innehaft Övedskloster eller på olika sätt — genom släktskaps- eller vänskapsband — varit knutna till dessa. Flertalet av dessa studier äro ej grundade på originalforskningar. I fråga om excellensen frih. Malte Ramel (f. 1747, † 1824), dennes broder hovmarskalken frih. Charles Emil Ramel (f. 1750, † 1826) och svägerska friherrinnan Wiwika Ramel, född Sture (f. 1775, † 1812) har författarinnan emellertid kunnat lita till brev och dagböcker som på ett intressant sätt berika framställningen. Sak samma gäller de glimtar hon förmedlar av den på Övedskloster kvarlevande traditionen från äldre generationer.

B. B.

Släkten Gellerstedt.

Civilingenjören Nils O. Gellerstedt har i en släktbok samlat och ordnat uppgifter om *Släkten Gellerstedt från slutet av 1400-talet samt andra släkter med namnet Gellerstedt vilkas samband med huvudsläkten ej kunnat klarläggas* (Sthlm 1954, 129 s.). Det är ett betydande släktforskningsarbete, till en början bedrivet av kyrkoherde Herman Södersteen men sedermera avsevärt kompletterat, som ligger bakom denna släktbok.

Den s. k. huvudsläkten, d. v. s. den, till vilken utg. hör, härstammar från Gällersta socken i Närke och är belagd första gången i en tiondelängd från år 1574 med skattebonden Oluf Sigfridsson eller Siggesson; härledningen från slutet av 1400-talet har konstruerats från ett supponerat ungefärligt födelseår för den nämnde skattebondens far. Av mera bekanta personer tillhörande denna släkt kunna här nämnas medicine prof. i Lund Pehr Erik Gellerstedt (f. 1815, † 1881) och patologiprofessorn i Uppsala Nils Gellerstedt (f. 1896).

Från Gällersta härstammar också den släkt, som förf. uppkallat efter dess mest kände medl. målaren och skalden Albert Theodor Gellerstedt (f. 1836, † 1914). Det är anledning förmoda ett genealogiskt samband mellan dessa båda Gällerstasläkter, men det har ej lyckats utg. att urkundligt bevisa någon konnexion dem emellan.

Mot denna släktbok med alla dess förtjänster kunna några smärre anmärkningar riktas. Inledningen med dess långa arkeologiska och historiska utredning om Gällerstabygden synes saklöst ha kunnat undvaras. Måhända hade en viss återhållsamhet i fråga om karakteriserande omdömen om några släktmedl., bl. a. om utg. själv, förlänat arbetet en stramare och mera vederhäftig prägel.

B. B.

Svensk festskriftsbibliografi.

Gurli Taube har genom sitt arbete *Svensk festskriftsbibliografi åren 1891—1925* (Uppsala 1954, 168 s.) skänkt forskningen ett mycket nyttigt instrument för orienteringen i en ofta svåröverskådlig form av boktryck. Genren har ju på senare åren blivit allt vanligare men redan för den tid författarinnan behandlar är det en imponerande rad av ar-

beten hon kunnat sammanställa — alltifrån den samling av uppsatser »Ur några samlares anteckningar» som 1891 vid ett celeberrt tillfälle på restaurant Anglais i Stockholm överlämnades till f. d. överbibliotekarien Gustaf Edvard Klemming.

Bibliografin är uppdelad i en alfabetisk förteckning över festskrifternas mottagare, en förteckning över bidragen systematiskt upplagd efter ämnesgrupper och ett alfabetiskt register över författarna.

Finländsk personhistorisk bibliografi.

Det är en angenäm uppgift att anmäla att det år 1953 utkommit ett andra häfte av den i PHT 1952, s. 139, anmälda bibliografiska förteckningen *Personskrifver hänförande sig till Finland 1562—1713*, utgiven av Toini Melander. Häftet ifråga omfattar tiden 1650—1679 och är liksom det första häftet försett med en ingående personhistorisk apparat.

Tidskriftsöverskrift.

Blekingeboken 1953 innehåller en av Otto Walde ombesörjd utgåva av Blekingepartiet i Västerås-rådmannen Abraham Hülphers' i Västerås' läroverksbibliotek befintliga dagbok från en resa till södra Sverige och Köpenhamn 1759. Utgivaren visar här upp att en i Westinska handskriftssamlingen i Uppsala universitetsbibliotek förvarad resedagbok härrör från Hülphers' resekamrat sedermera hovpredikanten Carl Wilhelm Strang; de båda dagböckerna överensstämmer vad Blekingeresan beträffar så gott som helt. Ester Olsson behandlar i en uppsats de tre bröderna Jönsson, Nils, Ola och Måns, från Gårögöl, kända som stärkelseindustrins pionjärer i Blekinge; Måns Jönsson är ingen annan än den bekante målaren, modellen för »Olle Montanus» i August Strindbergs Röda rummet.

Samma årsbok 1954 innehåller bl. a. en biografisk studie över byggmästaren överdirektören Daniel af Thunberg och Blekinge av Folke Henschen.

Fataburen. Nordiska museets och Skansens årsbok 1954 består till en stor del av bidrag, som anknyta till museets förvärv av den s. k. Ekshäradsgården. Lauritz Gentz behandlar vidare några minnen av J. J. Berzelius i Nordiska museets ägo. Marshall Lagerquist visar i en uppsats upp att schatullmakaren och ebenisten Georg Haupt under sina vandringsår även besökt Paris. Sigurd Wallins uppsats »Umgänge med Årstafrun» är till stor del grundad på opublicerat material ur Märta Helena Reensternas dagbok. Rut Liedgren skildrar Strömbäcks glasbruk i Västerbotten och kan därvid utnyttja bl. a. bevarade affärshandlingar, brev och anteckningar efter en av ägarna, C. A. Liedgren, nu i professor Emil Liedgrens ägo. Kersti Holmquist beskriver ett av museet förvärvat toalett-skrin av silver, tillverkat av hovguldsmeden Hans Clerck i Stockholm på 1600-talet. Av stort personhistoriskt intresse är en uppsats av Brita

Stjernsvärd: »Ur skissböcker från Sävstaholm» (bl. a.: Josef Wilhelm Wallander).

Föreningen Gamla Halmstads årsbok 1953 innehåller bl. a. en biografisk studie om överkommissarien Gabriel Hillethan (f. 1641, † 1689) samt hans släkt och efterkommande av Axel Ejwertz; vidare en fortsättning på Halmstads kyrkas annotationsbok omfattande åren 1716—1718. Carl-Fredrik Aleman trycker av och kommenterar ett brev från landshövding Sven Ranck till envoyén Nils Gyldenstolpe om rådmän Johan Twists affärer. Ur gårdsarkivet på Torlabo i Breareds socken publiceras ett fragment av en handling utfärdad vid Halmstads stora sjötull 1712. Som vanligt innehåller årsboken dessutom ett antal person- och kulturhistoriska bidrag, ofta av memoarkaraktär.

Historisk tidskrift 1953 innehåller bl. a. följande uppsatser: David Lundström, Manderström och emigranterna i Sverige 1863 (utrikesstatsministern Ludvig Manderström); A. Schück, Till den »Erikska ättens» historia; Gottfrid Carlsson, 1413 års skattebok. En studie rörande dess tillkomst och karaktär; Per G. Andreen, Studier rörande den s. k. affären Skogman (sedermera presidenten frih. Carl David Skogman); Sven Axelson, En okänd svensk konungadotter (Sofia, dotter av konung Erik Knutsson och Valdemar I:s dotter Rikiza); S. Waller, Det svenska förvärvet av St Barthélemy; W. M. Carlgren och Folke Lindberg, Ett svenskt förslag till stormaktsintervention i unionskonflikten våren 1899 (Oskar II, utrikesministern greve Ludvig Douglas); Seved Johnson, Neutralitetsförbundet 1800 i sitt storpolitiska sammanhang.

Historisk tidskrift för Finland 1953 innehåller bl. a. ett meddelande av Eric Anthoni om kaniken i Åbo magister Peder Särkilax († efter 1529) och hans bild i den historiska framställningen, en uppsats av Hans Hirn om fängelseförhållandena i Tavastehus och Helsingfors i slutet av den svenska tiden (bl. a. landshövding Anders de Bruce) och ett meddelande av Synnöve Federley om en kopiebok, som tillhört kornetten vid Nylands och Tavastehus läns kavalleriregemente Carl Frijs († 1722 i rysk fångenskap).

Samma tidskrift 1954 är tillägnad utgivaren professor Eric Anthoni på dennes 60-årsdag. Av de talrika bidragen ha bl. a. följande intresse för svensk personhistoria: Mikael Agricolas släkt av Kurt Antell; Gustav Vasas testamenten av Gottfrid Carlsson (framför allt ang. dess tyska förebilder); Till frågan om en gränsreglering i Värälä av Harry Donner (bl. a. Gustaf Mauritz Armfelt och majoren Samuel Möller); Ha de kungliga breven i Laguska samlingen i riksarkivet en enhetlig proveniens? av Berndt Federley (ang. kanslirådet Wilhelm Gabriel Lagus' stora manuskriptsamling); Skaftthållning av Gerhard Hafström (bl. a. på grundval av Ivar Flemings till Sundsholm jordebok i Linköpings stifts- och landsbibliotek); Tvenne uttalanden om Finlands självständighet från år 1787 av Hans Hirn (Adolf Fredrik Munck och landshövdingen Anders de Bruce); Kyrkans lånerörelse i äldre tid av Oscar Nikula; Namnen Grab, Grabbe och Grabbacka i Karis av Rolf Pipping; Kring ett boställsbyte av John E. Roos (bl. a. om gustavianen Johan Fredrik Aminoff). Festskriften avslutas med en av Olof Mustelin upprättad förteckning över av Eric Anthoni intill den 20 november 1953 i tryck utgivna skrifter.

Hyllén-Cavalliusföreningens årsbok 1953 innehåller bl. a. en studie av Bengt G. Söderberg om kyrkmålaren Amund (slutet av 1400-talet) och hans processionsfana från Hemmesjö kyrka. John Stenvalls uppsats Granhults kyrka ger bl. a. bidrag till kännedomen om Esaias Tegnér's roll i en tvist om kyrkobygge i denna församling. Av stort värde är Lizzie Carlssons på bl. a. Kinnevalds härads domböcker 1603—1612 grundade småländska kulturbilder från gångna tider.

Jämtlen 1953 innehåller bl. a. en uppsats av Per Nilsson-Tannér om en jämtländsk bygdespelman Nils Johnsson, känd under namnet Lapp-Nils (f. 1804, † 1870), biografiska anteckningar av Janrik Bromé om karolinen kapten Eric Lundman († 1746), en uppsats av Hildegard Löf-bladh om Valborg Månsdotter Frisk, »en stormor i Ragundadalens», med talrika uppgifter om släkterna Frisk och Frisendahl. Gustaf Lund publicerar en utredning om soldatnamn vid Jämtlands fältjägarregemente, Allan Nilson lämnar en översikt av äldre byggnader i Östersund med många personhistoriska notiser rörande staden. Slutligen må nämnas Torsten Bobergs anteckningar om den tragiska olycka då de båda bröderna Oscar och Erik Printzsköld i dec. 1908 mötte sitt öde i Jämtlandsfjäl-len.

Karolinska förbundets årsbok 1953 innehåller ett ytterst värdefullt bidrag av Gunnar T. Westin: Dagböcker som källor för Karl XII:s ryska fälttåg. Vi få här en grundläggande utredning av källäget för vår kunskap om fälttåget som träner vida djupare än Hans Villius i hans 1951 ventilerade avhandling, Karl XII:s ryska fälttåg. Vidare märks en uppsats av John J. Murray om sjömakernas expedition till Östersjön 1715. I Jerker Roséns bidrag om Jacob Burenskiöld och faran för ett angrepp på Skåne 1713—1714 får man nya upplysningar om det svenska under-rättelseväsendets organisation i Danmark (bl. a. den engelske kommissarien vid Öresundstullen i Helsingör Robert Tigh och dennes dotter, g. m. en från Halland härstammande svensk, hovrättsassessorn Birger Baaz-Rosensparre).

Samma årsbok 1954 innehåller bl. a. följande uppsatser: Suveränitets-förklaringen år 1693. Tillkomst och innebörd av Lennart Thanner; Bidrag till kännedomen om den karolinska arméns tillkomst av Folke Wernstedt; Rasjids krönika av Sven A. Nilsson; Från Prut till Bender av Alf Åberg (med anledning av E. Tengbergs avhandling Från Poltava till Bender, Lund 1953); Ett turkiskt forskningsbidrag om Karl XII i Turkiet åren 1709—1714 (med anledning av en översättning till tyska av den turkiske professorn Akdes Nimet Kurats arbete om Karl XII:s uppehåll i Turkiet och det dåtida osmanska riket) samt Jan Sapieha, Ett bidrag till historien om kalabaliken i Bender av Sten Bonnesen.

Kulturen 1953 är ägnad åt glaset och innehåller även en del person-historiska uppgifter om företrädare för glashantering i Sverige.

Kyrkohistorisk årsskrift 1953 innehåller bl. a. en biografisk studie av Franz Viktor Simmern-Sennecke om superintendenten i Värmland och Vadsbo och Valle härader Mattias Marci Molitæus († 1603), en studie av professorn i Aarhus P. G. Lindhardt om Et svensk og et dansk folkekirkesyn (biskop Einar Billing och dansken Morten Pontoppidan) och en uppsats av Åke V. Ström om ett nyfunnet provtryck till Gustaf Adolfs-

bibeln (Johannes Bureus). Ove Nordenstrandh publicerar med en utförlig inledning pietisten Carl Tellboms predikan i Nacka kyrka den 25 augusti 1723 — den yttersta upprinnelsen till sicklaprocessen och konventikelplakatet.

Svenska Linné-Sällskapets Årsskrift 1953 innehåller bl. a. utom en del uppsatser om Carl von Linné själv en uppsats av Carl-Axel Torén om linnélärjungen Olof Torén och hans färder till Kina och Indien som skeppspredikant, några kommentarer till Linné den yngres Englandsresa av Arvid Hj. Uggla, ett avtryck av bouppteckning och arvskifte efter Sara Elisabet von Linné, född Moræa, 1806, och en studie över C. P. Thunbergs ställning i japansk kulturhistoria av en japansk forskare prof. S. Iwao.

Lychnos. Lärdomshistoriska samfundets årsbok 1953 innehåller bl. a. följande uppsatser av betydelse för svensk personhistoria: Nils Rosén von Rosensteins föreläsningar om ögats sjukdomar (1755) av Fredrik Berg; Spanska språket i 1600-talets Sverige av Tønnes Kleberg; Anders Berchs metod att utröna folkens ursprung med hjälp av deras jordbruksredskap utgiven med en inledning av Ragnar Jirlow; Pesten vid Uppsala universitet under 1600-talet av Gösta Gideon Molin; Svensk naturforskning kring 1800-talets mitt av Sten Lindroth (bl. a. om Elias Fries och Israel Hwasser); John Bergs utlandsresa 1879—80 av Wolfram Kock; Johan Gottschalk Wallerius' självbiografi utgiven med inledning av Nils Zenzén; Ett bidrag till Vilhelmus Lemnius' biografi av O. T. Hult.

Malmö fornminnesförenings årskrift 1954 innehåller bl. a. en biografisk studie om fältmarskalken och generalguvernören greve Gustaf Otto Stenbock (med anledning av ett av Malmö museum förvärvat porträtt). Gunnar Bergström publicerar en uppsats om Corfitz Ulfelt och den skånska adelns tullprivilegier. Einar Bagers studie »Nya staden» och »Gamla staden» behandlar bl. a. de framstående malmöbyggmästarna hovkonduktören Anders Sundström (f. 1777, † 1813) och Anders Lundberg (f. 1769 † 1824) samt stadsarkitekten sedermera generaldirektören Carl Gottreich Beijer (f. 1811, † 1898). Vidare märks det andra avsnittet av Otto Grönés uppsats om de första universitetsutbildade malmöläkarna (bl. a. Kilian Stobæus d. y., f. 1717, † 1792, Johan Borg, f. 1731, † 1763, Christian Fredrik Herbst, f. 1721, † 1767, Samuel Feuk, f. 1740, † 1827, och Owenius Leopold, f. 1685 † 1726).

Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen 1953 innehåller bl. a. en undersökning av Wilhelm Norlind om manuskriptexemplaren av Tycho Brahes stora stjärnkatalog. Gustaf Bernström redogör för nyfunna danska och svenska 1500-talstryck, av vilka flera ha stort personhistoriskt intresse (bl. a. hyllningsskrifter till Johan Skytte och Laurentius Paulinus Gothus). Henrik Harboe behandlar ett exemplar av Gustav Vasas bibel i universitetsbiblioteket i Oslo med bokhistoriska bidrag rörande släkterna Bielke och Gyllenstierna. Axel Nelson redogör för Ängsöhandskriften av Upplandslagen och dess märkliga öden.

Meddelanden från Svenska Riksarkivet för åren 1951—1952 innehåller en intressant utredning av Tor Berg om den svenske envoyén i Haag frih. Joachim Fredrik Preis († 1759) och hans beskickningsarkiv.

Stockholms stads arkivnämnds och stadsarkivs årsberättelse 1953 innehåller som bilaga en omfattande redogörelse av Nils Staf för Evangeliska fos-

terlandsstiftelsen och dess arkiv, varav större delen sedan 1952 är deponerad i stadsarkivet. Stafs undersökning är präglad av stark personlig inlevelse i det omfattande arkivet och erbjuder den personhistoriskt intresserade läsaren mycket av värde för en närmare kännedom om de män och kvinnor som under tidernas lopp burit upp fosterlandsstiftelsens ideal och praktiska verksamhet. Av dessa må här endast nämnas ett par, nämligen arkivarien i riksarkivet Emanuel Wilhelm Bergman, aktuarien i samma ämbetsverk Johan August Posse, gift med författarinnan Betty Ehrenborg, kyrkoherden i Vinslöf med. och fil. dr Carl Abraham Bergman och författarinnan Mathilda Foy, vilkens värdefulla dagböcker för åren 1825—1857 (med luckor för några år) ingå i depositionen.

Svensk tidskrift 1953 innehåller bl. a. följande bidrag med anknytning till svensk personhistoria: Chr. von Sydow publicerar sitt högtidstal i S:t Olai kyrka i Norrköping 1952 med anledning av 300-årsminnet av Louis De Geers död. Fransmannen Claude Nordmann bidrager med en studie över kardinal Alberoni och Görtz. Herman Brulin tecknar lysande Eli Heckscher och *Svensk tidskrift*. Ejnar Skoglund behandlar frågan om drottning Kristinas tronavsägelse.

Kungl. Svenska Vetenskapsakademiens årsbok 1953 innehåller biografier över professor Johan Peter Klason av Sigurd Nauckhoff (med specialstudier över vissa sidor av Klasons vetenskapliga gärning av Erik Söderbäck och Bror Holmberg) och över professor Gösta Forssell av Åke Åkerlund.

Värendbygder 1954 innehåller bl. a. följande uppsatser: Alvar Lignell, Härlövs kyrka och dess restaurering; Axel Q. Svensson, Några anteckningar om Lekaryds kyrka; Olof Lindsten, För 50 år sedan (minnen från Alvesta); Henry Kjellvard, En banvakts dagbok (Anders Daniel Molander, f. 1846, † 1914, ur ett arkiv förvarat hos Oscar Molander i Linköping) och Martin Holmberg, Det kommunala livet i Mistelås genom tiderna.

Meddelande N:o 21 utgivet av Samfundet Örebro stads- och länsbiblioteks vänner innehåller några bidrag av Bertil Waldén av stort personhistoriskt intresse. I det ena »Borckska gården» och »Arkitekten Grundholm» analyserar han några namn och lokaliteter i Hjalmar Bergmans författarskap (arkitekten Carl Lundmark, handlanden Eric Söderlindh m. fl.). I det andra lämnar han nya bidrag till släkten Wargs genealogi (Harde-mogrenen av släkten). Detta senare bidrag kompletteras av en studie av David Morén om familjerna Warg i Örebro och Norrköping. Holger Frykenstedt bidrager med en uppsats om en okänd dialog av Atterbom i 1820-talets polemik mellan Argus och Svea (efter en handskrift i Mörnarska samlingen i Örebro stadsbibliotek).

Meddelande angående Personhistoriska samfundet.

Personhistoriska samfundets årsmöte ägde rum i Utrikesdepartementets lokal den 26 april 1954. På revisorernas förslag beviljade samfundet skattmästaren full och tacksam ansvarsfrihet för 1953 års förvaltning. Till medlemmar av styrelsen omvaldes f. d. riksarkivarien B. Boëthius, ordf., professorn Sven Tunberg, professorn Bengt Hildebrand, riks-bibliotekarien Uno Willers, direktören Einar Lagrelius, översten Olof Ribbing, kanslirådet Åke Kromnow och docenten Bertil Broomé. Som revisorer omvaldes arkivarien Jan Liedgren och bibliotekarien Wilhelm Odelberg och som revisorssuppleant majoren Nils Belfrage.

Efter sammanträdet visades Utrikesdepartementet under ledning av kanslirådet Kromnow. Vid supén kåserade direktören Govert Indebetou över ämnet: Några minnen från Personhistoriska samfundet.

F Ö R K O R T N I N G S L I S T A.

DS	= Diplomatarium Suecanum.
HH	= Historiska Handlingar.
HT	= Historisk Tidskrift.
KB	= Kungliga Biblioteket.
PHT	= Personhistorisk Tidskrift.
RA	= Riksarkivet.
SBL	= Svenskt Biografiskt Lexikon.
SPA	= Svenska Porträttarkivet.
UUB	= Uppsala Universitetsbibliotek.
VHAAH	= Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar.

Personregister

till sidorna 73—171.

- Adelborg, Eleonora Amalia Maria, textilkonstnärinna 154
 — Erik Otto, kapten 154
 — Eva Ottilia, målarinna 154
 — Gertrud Virginia 154
 — Gustaf Otto, skriftställare 154—156
 — Jacqueline, f. De Geer 154
 — Otto Ehrenfried, kapten 154
 Adlerbeth, Gudmund Jöran, frih., statsråd, skald 111
 — Jacob, frih., förste exp.-sekr., fornforskare 153
 Adlersparre, Axel, landshövd. 114
 — Georg, greve, gen.maj., statsråd, landshövd. 104
 Agardh, Carl Adolph, naturvetenskapsman, biskop 153
 Agricola, Mikael, biskop 167
 Alberoni, Giulio, spansk-italiensk kardinal 170
 Alfthan, finländskt handels-hus 161
 Almgren, Carl Otto, kapten 158
 — Knut August, industridkare 160
 Aminoff, Johan Fredrik, finsk greve, president 167
 Amund, kyrkomålare 168
 Anthoni, Eric, finländsk prof. 167
 Armfelt, Gustaf Mauritz, finsk greve, överstekammarjunkare, gen.guvernör 167
 Asp, Per Olof von, minister 131, 132, 134
 Atterbom, Per Daniel Amadeus, prof., skald 153, 170
 August II, konung av Polen, kurfurste av Sachsen 147, 148
 Baaz, Birger, se Rosensparre
 Banér, ätt 163
 Barck, Samuel, greve, statssekreterare, riksråd 148
 Beijer, Carl Gottreich, gen.-dir. 169
 Belfrage, Nils Gustaf, major 171
 Berg, Anders, prof. 169
 Berg, Anders, folkskollärare 158
 — Fridtjuv, statsråd 158
 — John (Johan Vilhelm), prof. 169
 Bergenhielm, Johan, frih., hovkansler 146
 Berger, Johan, se Gripenborg
 Bergman, Carl Abraham, med. och fil. dr, kyrkoherde 170
 — Emanuel Wilhelm, arkivarie 170
 — Hjalmar Fredrik Elgérus, förf. 170
 Berzelius, Jöns Jacob, frih., prof., kemist 166
 Bielke (af Åkerö), ätt 169
 Billing, Einar Magnus, biskop 168
 Birger jarl, se Folkungaätten
 Birgitta Birgersdotter, den heliga 161, 162
 Blanche, August Teodor, förf. 160
 Boëthius, Simon Bertil, riksarkivarie 171
 Boije af Gennäs, Hans Henrik, frih., president 159
 Borg, Johan, med. dr 169
 Borgh, Anders, borgmäst. 154
 Brahe, Magnus Fredrik, greve, en av rikets herrar 104, 114, 116—118, 132
 — Tycho, dansk astronom 169
 — Ulrika Catharina, f. Koskull 111
 Brinck, Anders Magnus, handlande 160
 Brinell, Johan August, överingenjör 158
 Bring, Samuel Ebbe, fil. dr, förste bibl., 147
 Broocman, Reinerus, prost 159
 Broomé, John Robert Bertil, doc. 171
 Bure, ätt 163
 Burensköld, Jacob, frih., överståthåll., general 160, 168
 Bureus, Johannes, forn- och språkforskare 169
 Cederhielm, Josias, frih., statssekreterare, riksråd 149
 Clerck, Hans, hovguldsmed 166
 Cronstedt, Carl Olof, greve, statssekreterare, viceamiral 94, 101
 Curman, Sigurd, riksantikvarie 163
 Dahlbergh, Erik, greve, fältmarskalk, gen.guvernör 147
 De Besche, Eva Christina, g. m. A. L. Hamilton 77, 89
 de Bruce, Anders, landshövd. 167
 de Frietzky, Claes, bruksägare 137

Personregistret är upprättat av major *Nils Belfrage*.

Obs. Särskilt personregister till s. 1—68.

- De Geer, ätt 163
— Louis, † 1652, bruksägare 170
- De Geer (af Finspång), Carl Gustaf Gerard, frih., major, dir. 155
— Jacqueline, se Adelborg
— Johan Gustaf Gerard, frih., bergsingenjör 157, 158
- De Geer (af Leufsta), Carl, greve, en av rikets herrar 98, 104, 114, 116, 118
- De la Gardie, Jacob Gustaf, greve, general, överste marskalk 89
- Douglas, Ludvig Vilhelm August, greve, utrikesminister, landshöv., riksmarskalk 167
— Wilhelm Archibald, greve, gen.löjtnant 155
- Duberg, Anders Gabriel, kvartermäst. 159
— Anders Gabriel, sergeant 159
- Ehrenborg, Elisabet Catharina (Betty), g. m. J. A. Posse, förf.na 170
- Ekermann, Carl Johan, grosshandl. 160
- Ekman, Gustaf, metallurg, bruksidkare 158
- Engeström, Jacob von, kansliråd 80
— Johan Mattias von, häradshöv. 94, 96, 111, 124
— Lars von, greve, statsminister 73, 82
- Engström, Ludvig Nikolaus, löjtnant, godsägare 158
- Ericson, Nils, frih., överste, järnvägsbyggare 161
- Erik Knutsson, konung av Sverige 167
- Erikska ätten 167
- Essen, Hans Henrik von, greve, riksståthäll, riksmarskalk 96
- Fant, Erik Michael, prof., historiker 89
- Fernander, Olaus Laurentii, student 159
- Fersen, Hans Axel von, greve, riksmarskalk 75, 81, 94, 95, 106, 110—113, 120
- Feuk, Samuel, med. dr 169
- Fleming, Ivar, riddare, amiral 167
- Flistedt, Nils, fältväbel 159 (Folkungaätten), Birger Magnusson, jarl 143
(—) Kristina Birgersdotter 143
- Follin, Maria Kristina 159
- Fornander, Sven Gustaf, dir. 155
- Forssell, Carl Gustaf (Gösta), prof. 170
- Foy, Mathilda, förf.na 170
- Fredrik Adolf, hertig 75, 127
- Fries, Elias Magnus, prof., botanist 169
- Frijs, Carl, kornett 167
- Frisendahl, släkt 168
- Frisk, släkt 168
— Valborg Månsdotter 168
- Fürst, Carl Magnus, med. prof. 161
- Galléer, Anders, fältväbel 159
- Geijer, Erik Gustaf, prof., skald 89, 153
- Gellerstedt, släkt 165
— Albert Theodor, målare, skald 165
— Nils, prof. 165
— Pehr Erik, prof. 165
- Gram, Hans, dansk historiker 164
- Gripenborg, Johan (Berger, adl.), underståthäll. 160
- Gråå, Johan Fredrik, justitieborgmäst. 160
- Gustav I, konung av Sverige 167
- Gustav III, konung av Sverige 74 ff, 152
- Gustav IV Adolf, konung av Sverige 87 ff, 152
- Gustafsson, Carl Gustaf, målarmäst., rådman 160
- Gyldenstolpe, Nils, greve, envoyé, kanslipresident 167
- Gyllenstierna (af Lundholm), ätt 169
- Gyllensvaan, Fredrik (Svanhals, adl.), överste 159
- Görtz, Georg Heinrich von, frih., politiker 170
- Hackman, finländskt handelshus 161
- Hackman, Johan Friedrich, d. ä., finländsk handelsman 161
— Johan Friedrich, d. y., finländskt kommerseråd 161
- Hagberg, Carl Peter, hovpredikant, kyrkoherde 153
- Hajj, Volrat Vilhelm, överste 118
- Hallendorff, Carl Jakob Herman, prof. 150
- Hamilton, Adolf Ludvig, greve, kammarherre 73—142
— Eva Charlotta, se De Besche
— Gustaf David, greve, fältmarskalk 73, 74
- Hammar, Hugo Gilius Eugén, skeppsbyggare, industriman 164
- Hastfer, Jakob Johan, greve, gen.guvernör, fältmarskalk 146
- Haupt, Georg, ebenist 166
- Heckscher, Eli Filip, prof. 170
- Hedin, Greta, lektor 164
- Hedvig Elisabet Charlotta, drottning av Sverige och Norge 77, 93, 104, 112, 120, 128
- Heijkenskjöld, Detlof, bergsråd 131
- Herbst, Christian Fredrik, med. dr 169
- Hermelin, Olof, kansliråd 145—151
- Hesselgren, Per Henrik, garvaremäst. 160
- Hierta, Hans, se Järta
- Hildebrand, Bengt Olof Hildebrand, prof. 171
— Jacobina Henrietta, g. m. G. D. Hamilton 73
- Hilletan, Gabriel, överkommisarie 167
- Hirn, Martha 153
— Yrjö, finländsk litteraturhistoriker 153
- Hirschenstierna, Stefan, kanslist 149
- Hjelmér, Samuel, diplomat 92, 93
- Holm, Gustaf, justitieborgmäst. 160
- Holst, Åke Göran, major 102—104, 109

Obs. Särskilt personregister till s. 1—68.

- Hülphers, Abraham, rådmän 166
- Håkansson, Anders af, frih., president, landshövd. 85, 94, 95, 100—102, 107, 108, 113, 125, 126, 129, 131, 133, 134
- Högvall, Bengt, rikshistoriograf 147
- Indebetou, Carl Daniel Govert, dir. 171
- Jacobsson, Herbert, major, affärsman 164
- Johansson, Nils, »Lapp-Nils», bygdespelman 168
- Jårta, Hans, landshövd. 114, 116, 117
- Jönsson, Måns, fabriklär, konstnär 166
- Nils, fabriklär 166
- Ola, fabriklär 166
- Karl XII, konung av Sverige 149—151
- Karl XIII, konung av Sverige och Norge 81, 86, 127
- Katarina Ulfsdotter, se Ulvåsaätt
- Klason, Johan Peter, prof. 170
- Klemming, Gustaf Edvard, överbibliotekarie 166
- Kniberg, Elsa 156, 157
- Karl Gustaf Emil, överste 156, 157
- Koskull, Ulrika Catharina, se Brahe
- Kristina, drottning av Sverige 170
- Kristina Birgersdotter, se Folkungaätten
- Kromnow, Ernst Åke, kansliråd 171
- Kugelberg, Bror Arvid August, kapten 158
- Kullberg, Anders af, biskop 153
- Kumlien, Akke (Axel Ragnar), målare 155
- Kurat, Akdes Nimet, turkisk prof. 168
- Lagerbring, Carl, greve, statsråd, landshövd. 94
- Lagerheim, Carl Erik, frih., president 95, 107, 108, 113, 124, 130, 137
- Lagrelius, Einar, dir. 171
- Lagus, Vilhelm Gabriel, finländskt kansliråd 167
- Lantingshausen, Albrekt von, greve, överkammarherre, gen.major 98
- Laurentius Paulinus Gothus, ärkebiskop 169
- Leijonmarck, Sven Agricola, vice president, landshövd. 147
- Lemnius, Vilhelmus, livmedikus 169
- Leonard Ödesson, se Örnfot
- Leopold, Carl Gustaf af, kansliråd, skald 153
- Owenius, provinsialmedikus 169
- Lewenhaupt, Claes Axel, greve, kapten 98, 114, 118
- Levertin, Oscar, litteraturhistoriker, skald 88, 89, 96, 99, 141
- Liedgren, Carl August, bruksägare 166
- Emil, prof. 166
- Lars Jan, arkivarie 171
- Liljencrantz, Johan, greve, president 107, 113
- Lindblom, Jakob Axelsson, ärkebiskop 131
- Linderot, Lars, komminister 159
- Lindroth, Hjalmar Axel, prof. 164
- Lindschöld, Erik, greve, k. råd 146
- Linné, Carl von, d. ä., arkitekt, botanist 169
- Carl von, d. y., prof. 169
- Lundberg, Anders, byggmäst. 169
- Lundblad, Johan Fredrik af, legationsråd, förf. 153
- Lundman, Eric, kapten 168
- Lundmark, Carl, arkitekt 170
- Manderström, Christoffer Rutger Ludvig, greve, utrikesstatsminister 167
- Margareta Kristinedotter, g. m. Leonard Ödesson (Örnfot) 143, 144
- Martin, Johan Fredrik, gravör 91
- Matts Kättilmundsson, drots 143
- Molander, Anders Daniel, banvakt 170
- Oscar 170
- Moliteus, Mattias Marci, superintendent 168
- Moræa, Sara Elisabet, g. m. Carl von Linné d. ä. 169
- Munck, Adolf Fredrik, greve, president 167
- Myhrman, Christopher, brukspatron, bergsråd 153
- Månesköld (af Seglinge), ätt 163
- Möller, Samuel, major 167
- Mörner (af Morlanda), Adolf Göran, greve, statsråd 128
- Napoleon I, kejsare av Frankrike 94
- Nauckhoff, Sigurd Adolf, fil. dr, civilingenjör 170
- Nils Månsson, se Skragge
- Nordin, Johan Magnus af, frih., landshövd. 135
- Odelberg, Carl Victor Vilhelm, bibliotekarie 171
- Oluf Sigfridsson (Siggesson), skattebonde 165
- Oskar II, konung av Sverige och Norge 167
- Oxenstierna (af Korsholm och Wasa), Bengt Gabrielsson, greve, riksråd, kanslipresident 150
- Pasch, Ulrika, porträttmålarinna 76
- Pechlin, Carl Fredrik, frih., gen.major, politiker 88
- Peter I, kejsare av Ryssland 148
- Piper, Carl, greve, k. råd, överstemarskalk 149—151
- Pontoppidan, Morten Oxenböl, dansk präst 168
- Posse (af Säby), Johan August, frih., aktuarie 170
- Post, Johan Olof Arndt von, major 155
- Preis, Joachim Fredrik, frih., envoyé 169
- Printzsköld, Erik Otto Roland 168
- Oskar Louis Roland 168
- Qvist, Gerda, gravör 153

- Raab, Adam Christian, frih., kapten 153
 — Claes Hugo Fredrik, frih., gen.major 153
 Ramel, Bror Fredrik Carl, frih., kommandör 164
 — Charles Emil, f. 1750, frih., hovmarskalk 165
 — Malte, f. 1747, frih., riksråd, överstemarskalk 165
 — Wiwika, f. Sture 165
 Ranck, Sven, landshövd., 167
 Reenstierna, Märta Helena, g. m. Chr. H. von Schnell 166
 Reuterdahl, Henrik, ärkebiskop 164
 Reuterholm, Gustaf Adolf, frih., president 81, 86, 87, 96
 Rikissa Valdemarsdotter, dotter till kon. Valdemar I av Danmark 167
 Romdahl, Axel Ludvig, prof. 164
 Roosval, Johnny August Emanuel, prof. 163
 Rosén von Rosenstein, Nils, livmedikus, prof. 169
 Rosenblad, Mattias, greve, justitiestatsmin. 137
 Rosensparre, Birger (Baaz, adl.), landshövd. 168
 Runeberg, Johan Ludvig, finländsk skald 153
 Ruuth, Erik, greve, president, gen.guv. 108
 Rönnow, Magnus, translator 147
 Schartau, Frans, affärsman, politiker 160
 Schulzenheim, David von, förste arkiater 104, 122
 Schwan, Johan Gustaf, grosshandl. 160
 — Hans Niklas, grosshandl. 160
 Schwerin, Kurt Filip Carl von, greve, gen.adj. 121, 122
 — Verner Gottlob von, frih., hovstallmäst. 121
 Sigge Guttormsson av Ljuna 143
 Silfversparre, ätt 163
 Skjöldebrand, Anders Fredrik, greve, general, förf. 111
 Skogman, Carl David, frih., president 167
 (Skragge), Nils Månsson, hammarsmed, borgmäst. 145
 Skytte (af Duderhof), Johan, frih., riksråd 169
 Skäer, Ambrosius, guldsmed 163
 Sofia Eriksdotter, dotter till konung Erik Knutsson 167
 Sofia Magdalena, drottning av Sverige 77
 Spångberg, Carl Fredrik, skräddareälderman 160
 Stavenow, Ludvig Vilhelm Albert, prof. 96
 Stenbock, Gustaf Otto, greve, fältmarskalk, gen.-guvernör 169
 — Magnus, greve, fältmarskalk 146
 Stern, Nils Gustaf, prof. 164
 Stierneld, Adolf Ludvig, frih., överkammarherre 98
 Stobæus, Kilian, arkiater 169
 Strang, Carl Wilhelm, hovpredikant 166
 Stridsberg, Lennart, bibliotekarie 155
 Strindberg, Johan August, förf. 166
 Stråle (af Sjöared), Johan Karl, löjtnant 159
 Sture, Wiwika, se Ramel
 Sundström, Anders, hovkonduktör 169
 Svanhals, Fredrik, se Gyllensvaan
 Svedelius, Jacob Michael, teol. dr, kontraktsprost 89
 Särkilax, Peder, finländsk kanik 167
 Söderlindh, Eric, handlande 170
 Södersteen, Herman, kyrkoherde 165
 Tamm, Per Adolf, frih., brukspatron 118
 Tegnér, Esaias, biskop, skald 168
 Tellbon, Carl, pietist 169
 Tham, Per, överintendent 118
 — Per Adolf, se Tamm
 Thegner, Olof, justitieborgmäst. 160
 Thorild, Thomas, skald 159
 Thunberg, Carl Peter, prof., botanist 169
 — Daniel af, överdir. 166
 Tigh, Robert, engelsk kommissarie 168
 Toll, Johan Christoffer, greve, fältmarskalk 94, 95, 100—102, 108, 110, 111, 115—118, 127—129, 131, 135—137
 Tomtasläkten 163
 Torén, Olof, skeppspredikant, linnélärjunge 169
 Trolle-Wachtmeister, se Wachtmeister af Johannishus
 Tunberg, Sven August Daniel, prof. 171
 Tuneld, Ebbe Oskar, prof. 164
 Twist, Johan, rådmän 167
 Tyge Asmundsen, biskop i Lund 164
 Ugglas, Samuel af, greve, överståthåll. 94, 96, 108
 Ulfelt, Corfitz, dansk rikshovmäst. 169
 Ullberg, Jonas, borgmäst. 160
 (Ulvåsaätt), Katarina Ulfsdotter 161
 Wachtmeister, ätt 151, 152
 Wachtmeister (af Björkö), ätt 151
 Wachtmeister (af Johannishus), Axel Hans Edward Axelsson, greve, ryttmäst. 151
 — Axel Wilhelm, greve, kammarherre, överjägmäst. 151
 — Carl Axel Trolle-, greve, riksdrots, justitiestatsminister 94, 101, 152
 — Carl Hans, greve, amiral 151
 — Claes Adam, greve, amiral 152
 — Fredrik Georg Hans Carl, greve, major 151
 — Gustaf, greve, general 152
 — Hans, greve, generalamiral, president 151

Wachtmeister (af Johannishus), Hans Fredrik, greve, konteramiral 151	Warg, släkt 170	Wrangel (af Adinal), Georg Gustaf, frih., gen.löjtnant 159
— Hans Gabriel Trolle, greve, justitiekansler 152	Warmholtz, Carl Gustaf, hovråd, bibliograf 159	
Wahlberg, Petter, fänrik 159	Wattrang, ätt 163	
Valdemar I, konung av Danmark 167	Wegelin, Johan, kommerseråd 160	Zeilon, Nils Olof, prof. 155
Wallander, Josef Vilhelm, målare 167	Weidman, Ture, biskop 136	
Waller, Sture, docent 150	Vellingk, Mauritz, greve, gen.guvernör 148	Åkerhielm, Margareta, g. m. Olof Hermelin 145
Wallerius, Johan Gottschalk, prof., kemist 169	Werner, Gustaf, dir. 164	— Samuel, d. ä., statssekreterare 150
Wallmark, Per Adam, kansliråd, publicist 153	Wieselgren, Peter, domprost, litteratur- och kulturhistoriker 89, 90	
Wallquist, Olof, biskop 95, 101, 107	Wijkman, Sven Caspersson, biskop, politiker 129	(Örnfot), Leonard Ödesson 143, 144
	Willers, Uno Erik Wilhelm, riksbibliotekarie 171	

Obs. Särskilt personregister till s. 1—68.

*Kvalitet, kapacitet
högklassig utformning
service*

ESSELTE AKTIEBOLAG

VASAGATAN 16, STOCKHOLM · TEL. 2295 00, RIKS 2295 40

BETALD ANNONSPLOTS

PERSONHISTORISK
TIDSKRIFT

FEMTIOANDRA ÅRGÅNGEN

1954

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BERTIL BROOMÉ

STOCKHOLM 1954—1955
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
540246

UTGIVEN MED STATSUNDERSTÖD
OCH MED BIDRAG FRÅN
HUMANISTISKA FONDEN

INNEHÅLL

	Sid.
Prosten Georg Gezelius' självbiografi. Utgiven med kommentarer. Av <i>Birger Gezelius</i>	1—72
Adolf Ludvig Hamiltons minnesanteckningar från 1800 års riksdag. Av <i>Erik Elinder</i>	73—142
Leonard Ödessons hustrus sigill. Av <i>Hans Gillöingstam</i>	143—144
Recensioner	145—170
Olof Hermelin. Av <i>Sven-G. Haverling</i>	145—151
Ätten Wachtmeister genom seklerna. Av <i>Bertil Broomé</i>	151—152
Esaias Tegnér's brev. Av <i>Bertil Broomé</i>	152—153
Runeberg i bild. Av <i>Uno Willers</i>	153
Hugo Raab. Av <i>Bertil Broomé</i>	153—154
Gustaf Otto Adelborgs självbiografi. Av <i>C. Kempff</i>	154—156
Elsa Knibergs dagbok. Av <i>C. Kempff</i>	156—157
Från Bergslagen. Av <i>Åke Kromnow</i>	157—158
Första livgrenadjärregementets underofficerare. Av <i>Bertil Broomé</i>	158—159
»Postillor och plagjat». Av <i>Sven-G. Haverling</i>	159—160
Stockholmshistoria. Av <i>Torgny Höjer</i>	160
Huset Hackman i Viborg. Av <i>David Lundström</i>	161
Heliga Birgittas relikier. Av <i>Sven-G. Haverling</i>	161—162
Sveriges kyrkor. Av <i>Nils Ludvig Rasmusson</i>	162—163
Dansk kyrkohistoria. Av <i>David Lundström</i>	163—164
Minnestal i Göteborgs h. vetenskaps- och vitterhetssamhälle	164
Övedskloster. Av <i>Bertil Broomé</i>	164—165
Släkten Gellerstedt. Av <i>Bertil Broomé</i>	165
Svensk festskriftsbibliografi	165—166
Finländsk personhistorisk bibliografi	166
Tidskriftsöversikt	166—170
Meddelande angående Personhistoriska samfundet	171
Förkortningslista	171
Personregister till sidorna 73—171	172—176

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är kr. 15:— pr år + 70 öre för porto och uttages som postförskott för Personhistorisk Tidskrift. Önskan om inträde anmäles till Samfundets sekreterare, docenten BERTIL BROOMÉ, Krigsarkivet, Stockholm 80.
Bokhandelspris för löpande årgång är kr. 18:—.